RAPORT 2005-2006, s. 287-314
ISBN 978-83-63260-00-2

Tomasz Kendelewicz, Krzysztof Nowaczyk, Witold Waniek

Sprawozdanie z badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowiskach 4, 7, 8, 9 w Nowej Wsi Wrocławskiej, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie, w 2005 roku

W okresie od 9 maja do 28 października 2005 r. były kontynuowane badania ratownicze w rejonie Nowej Wsi Wrocławskiej na stanowiskach 4, 7, 8, 9 (Ryc. 1). Ich celem było rozpoznanie nie przebadanych fragmentów tych stanowisk, zlokalizowanych w obrębie remontowanej, północnej jezdni autostrady A-4 (Ryc. 4, 10A). Wyniki prac badawczych przeprowadzonych w południowej części pasa inwestycyjnego w latach 2002-2003 na obszarze stanowiska 4, w trakcie których odkryto głównie relikty osadnictwa neolitycznego oraz z wczesnej epoki brązu, zostały przedstawione w Raporcie Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego za lata 2003-2004 (Nowaczyk 2006, 219-241). Mimo, że w przypadku pozostałych trzech stanowisk nie stwierdzono występowania nawarstwień kulturowych podczas wspomnianych badań, to jednak zarejestrowanie w trakcie ich weryfikacji powierzchniowej, pozostałości osadniczych z młodszego okresu przedrzymskiego (Kamiński, Tucholski 1986a; 1986b; 1986c) oraz uznanie obszarów tych stanowisk za zagrożone przez prace ziemne związane z modernizacją autostrady (Gediga, Kosicki 1996), przesądziło o wznowieniu badań ratowniczych na ich terenie również w czasie remontowania północnej jezdni. Pracami terenowymi na stanowisku 4 podczas wszystkich sezonów wykopaliskowych kierował mgr K. Nowaczyk. Prace badawcze na stanowiskach 7, 8 i 9 w 2002 r. prowadzili: dr R. Szwed i mgr J. Kopiasz, natomiast w roku 2005: dr T. Kendelewicz oraz mgr W. Waniek. W badaniach uczestniczyli również archeolodzy: mgr K. Kopeć-

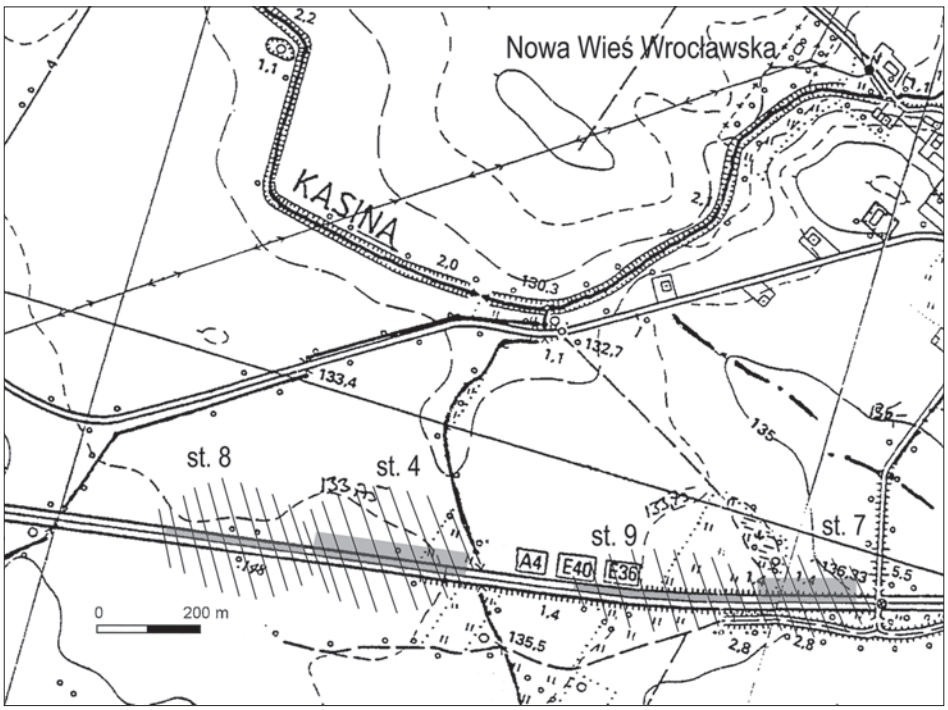

Ryc. 1. **Lokalizacja stan. 4, 7, 8, 9 z zaznaczonym obszarem badań w rejonie Nowej Wsi Wrocławskiej, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie (rys. L. Nowaczyk)**

Fig. 1. **The location of sites 4, 7, 8, 9 with a marked area of research at the region of Nowa Wieś Wrocławska, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship (drawing by L. Nowaczyk)**

Żygadło, mgr P. Trzepizur, mgr D. Wojnicka, mgr T. Wojnicki oraz studenci Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego: M. Rożek, T. Wolski i A. Woźniak.

Badania wykopaliskowe przeprowadzone w okolicy Nowej Wsi Wrocławskiej w 2005 r. były ponownie finansowane ze środków Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad. Opiekę naukową i organizacyjną nad nimi pełnili członkowie Zespołu Badań Ratowniczych IAiE PAN, oddział Wrocław, w składzie: prof. dr hab. B. Gediga i dr L. Żygadło. Klasyfikację kulturowo-chronologiczną pozyskanego materiału ceramicznego przeprowadził prof. dr hab. G. Domański z wrocławskiego oddziału Instytutu Archeologii i Etnologii PAN.

▪ Stanowisko 4

W trakcie omawianego sezonu badań ratowniczych na stanowisku Nowa Wieś Wrocławska 4, na obszarze o powierzchni 6863 m² odsłonięto zarysy 397 obiektów archeologicznych (Ryc. 2). W ich wypełniskach oraz w zalegającej nad nimi warstwie kulturowej znaleziono: 2630 fragmentów ceramiki naczyniowej, 4 przęśliki, 3 ciężarki tkackie, 9 zabytków kamiennych: 3 krzemienne groty strzał, 4 siekiery, rozcieracz, dłuto i narzędzie o bliżej nieokreślonej funkcji, 4 szydła kościane, tygiel, dwie zawieszki: glinianą oraz wykonaną z przewierconego kła dzika. W wyniku wstępnej analizy zróżnicowania chronologicznego materiału ceramicznego, poza reliktami wielofazowego osadnictwa neolitycznego i z wczesnej epoki brązu, zanotowano również obecność nawarstwień osiedla ludności kultury przeworskiej, egzystującego w ciągu młodszego okresu przedrzymskiego oraz wczesnego okresu wpływów rzymskich.

Osadnictwo neolityczne

Najintensywniejsze osadnictwo z młodszej epoki kamienia zostało zarejestrowane w rejonie kulminacji terenowej stanowiącej fragment bariery, zamykającej dolinę bezimiennego strumienia ograniczającego obszar stanowiska 4 od wschodu (Ryc. 1). Do jego najstarszej fazy, powiązanej z ludnością kultury ceramiki wstęgowej rytej, zaliczono dwie połączone w częściach stropowych jamy o charakterze gospodarczym (obiekt 286/N, 287/N – Ryc. 13), fragment szydła kościanego oraz 93 ułamki naczyń, które pochodziły z wypełnisk wspomnianych jam i warstwy kulturowej. Jamy 286/N i 287/N w rzucie poziomym posiadały kształty zbliżone do owalnych, o wymiarach mieszczących się w przedziale 1,8–2,5 m, osiągały głębokość 0,76-0,96 m. Ich przekroje pionowe były w przybliżeniu workowate.

Wśród fragmentów naczyń kultury ceramiki wstęgowej rytej (dalej: KCWR) pozyskanych podczas badań na stanowisku Nowa Wieś Wrocławska 4 w 2005 r. przeważały okazy charakterystyczne dla II fazy rozwojowej KCWR (Wojciechowski 1989, 150). Były to głównie ułamki półkulistych czarek, na których powierzchniach występował tzw. ornament nutowy (Ryc. 18:2, 9) lub wstęga wypełniona nakłuciami (Ryc. 18:7). Czasami notowano też na nich guzy wkomponowane w zespół podłużnych nacięć (Ryc. 18:8) oraz dołki paznokciowe (Ryc. 18:3, 5, 6). Obecność wśród ceramiki KCWR, pochodzącej z omawianego stanowiska, fragmentu czarki ze słabo wyodrębnioną, cylindryczną szyjką (Ryc. 18:1) może poświadczać zasiedlenie jego obszaru również w fazie III (Wojciechowski 1989, 152).

Etap zasiedlenia terenu stanowiska 4 przez ludność kultury pucharów lejkowatych (dalej: KPL) poświadczały 23 obiekty występujące w dwóch skupiskach. Pierwsze z nich tworzył budynek IX (Ryc. 2) oraz kilkanaście jam o charakterze gospodarczym. Inny zespół obiektów, złożony z budynku VII (Ryc. 2), pochówku ludzkiego (obiekt 64/N – Ryc. 7A), jamy o charakterze gospodarczym (obiekt 4/N – Ryc. 12) i paleniska (obiekt 175/N – Ryc. 6B) był oddalony od wspomnianej grupy jam o około 60 m w kierunku wschodnim (Ryc. 2). Podobne skupiska obiektów zostały zarejestrowane również na innych osiedlach neolitycznych m.in. w Strachowie, pow. Dzierżoniów (Kulczycka-Leciejewiczowa 1993, 124; 1997, 166) i Chociwelu, pow. Strzelin (Cholewa 1998, 119-120), gdzie uznano je za pozostałości po zagrodach.

Budynki VII i IX (Ryc. 2) zostały zorientowane na osi północ-południe (budynek VII) lub północny-zachód – południowy-wschód (budynek IX). Zbudowano je na planie trapezowatym (budynek IX) lub prostokątnym (budynek VII) w konstrukcji słupowo-plecionkowej, którą mogą prawdopodobnie poświadczać nieregularne odstępy pomiędzy jamami posłupowymi tworzącymi ich ściany. Mimo, że w żadnym z omawianych obiektów nie stwierdzono śladów urządzeń grzewczych, to jednak znaczne powierzchnie opisywanych budynków, które zajmują: 79,4 m² (budynek VII) oraz 12,5 m² (budynek IX), jak też zarejestrowanie jam, wkopanych w poziomy użytkowe tych budowli, pełniących prawdopodobnie funkcję niewielkich piwniczek, może wskazywać na ich zamieszkiwanie. Taką możliwość w przypadku budynku VII (Ryc. 2) potwierdza obecność w jego pobliżu paleniska otwartego (obiekt 175/N – Ryc. 6B).

W jamie grobowej (obiekt 64/N – Ryc. 7A) w rzucie poziomym kształtu owalnego, o wymiarach 1,4 m × 1,6 m, zlokalizowanej przy wschodniej ścianie wspomnianego powyżej domostwa (Ryc. 2), został pochowany osobnik dorosły o płci nieokreślonej (Dąbrowski 2009). Zły stan zachowania jego szkieletu uniemożliwił dokładne

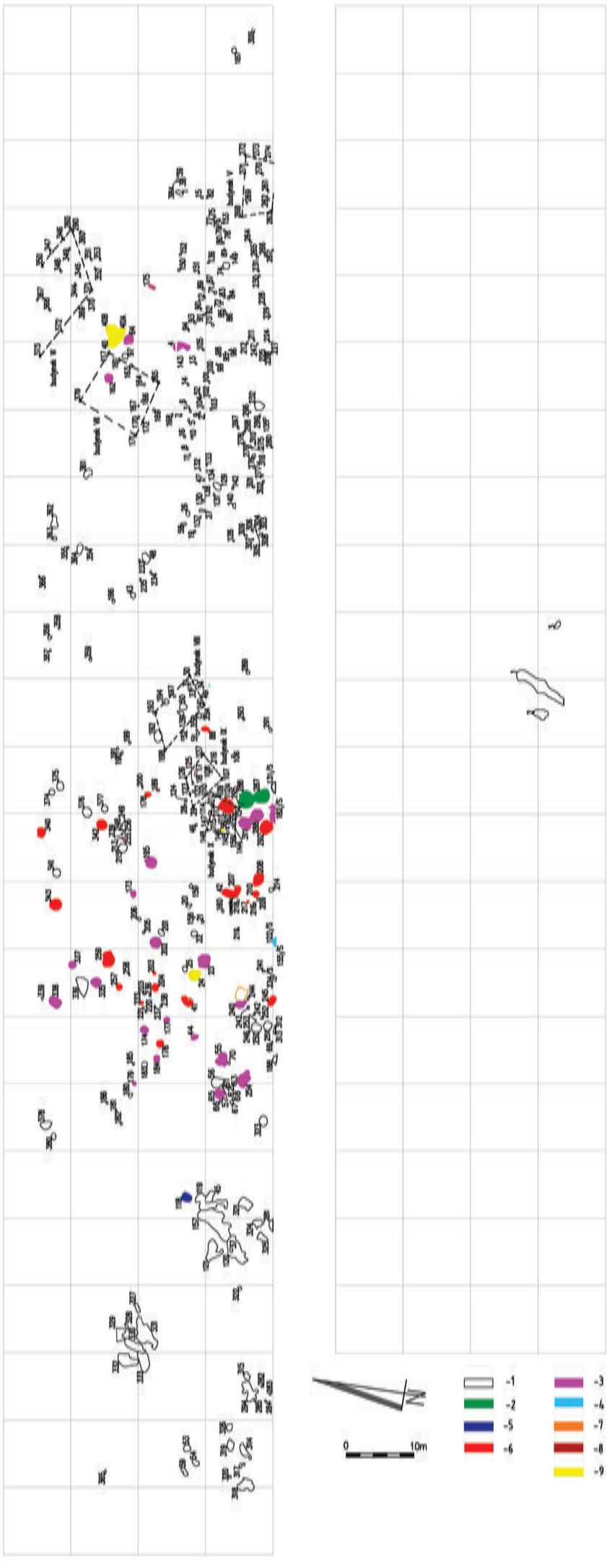

Ryc. 2. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4 i 8, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Plan wykopów N/2005 z wyznaczonymi fazami zasiedlenia (rys. A. Buchner, L. Nowaczyk)

Fig. 2. Nowa Wieś Wrocławska, site 4 and 8, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation plan N/2005 with marked phases of settlement (drawing by A. Buchner, L. Nowaczyk)

Legenda do planów stanowisk (Ryc.2,3)

1 - obiekty o nieokreślonej chronologii
2 - KCWR
3 - KPL
4 - KAK
5 - KCSZ
6 - I EB
7 - pradzieje
8 - WŚR
9 - kultura przeworska

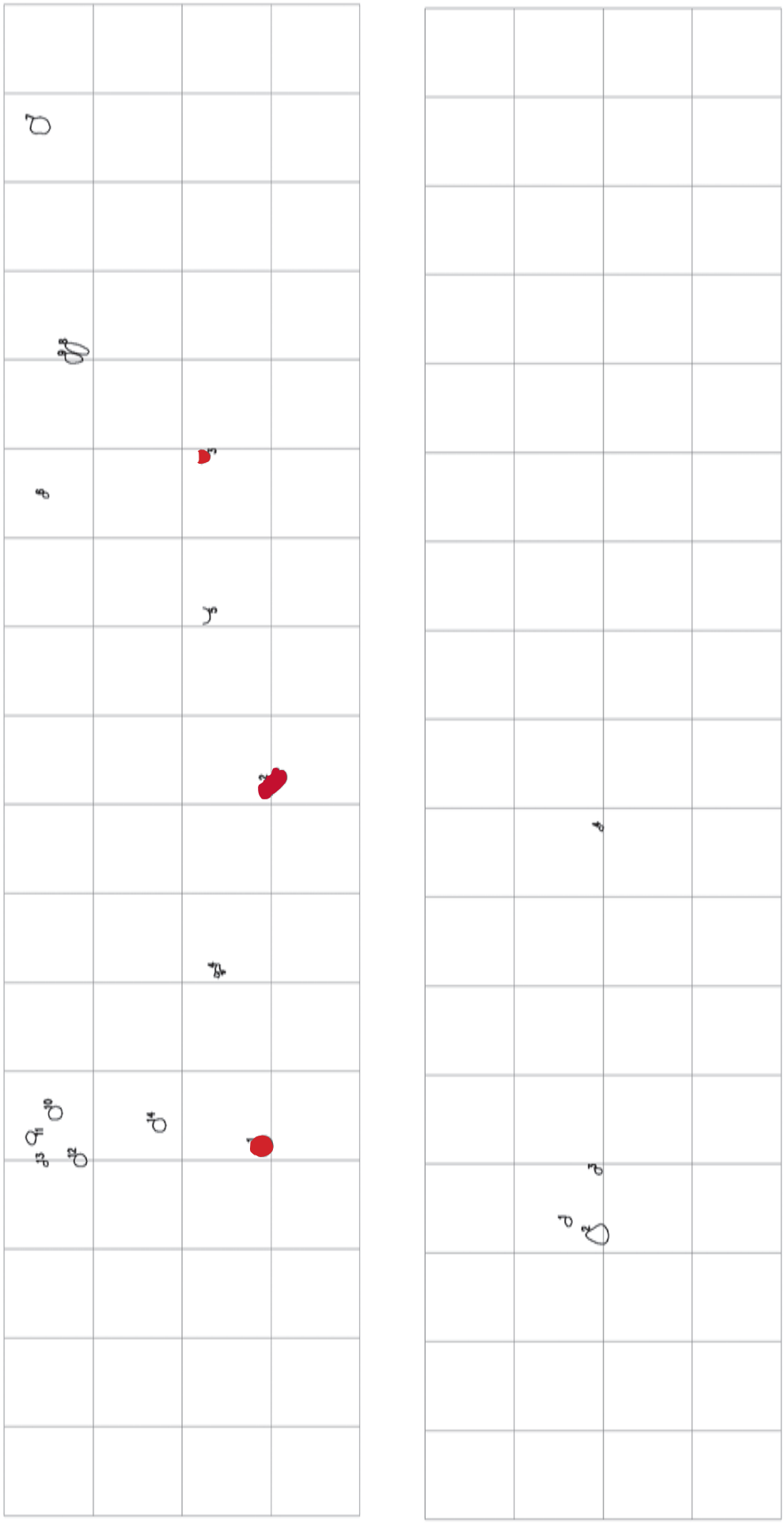

Ryc. 3. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 7 i 9, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Plan wykopu N/2005 (rys. A. Buchner)

Fig. 3. Nowa Wieś Wrocławska, site 7 and 9, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation plan N/2005 (drawing by A. Buchner)

Ryc. 4. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4 i 8, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: prace fizyczne na stan. 4, widok od strony W (fot. K. Nowaczyk). B: widok ogólny na stan. 8, od strony E (fot. W. Waniek)**

Fig. 4. **Nowa Wieś Wrocławska, site 4 and 8, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: work at site 4, the view from the W (photo by K. Nowaczyk). B: the general view of site 8, from the E (photo by W. Waniek)**

Ryc. 5. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: rzut poziomy obiektu 41. Pochówek ludzki (fot. T. Wolski). B: rzut poziomy obiektu 42. W profilu N wykopu widoczna jest czaszka ludzka z obiektu 207 (fot. K. Nowaczyk)**

Fig. 5. **Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: the horizontal projection of object 41. Human burial (photo by T. Wolski). B: the horizontal projection of object 42. The N profile of the excavation shows a human skull from object 207 (photo by K. Nowaczyk)**

określenie pozycji w jakiej zmarły został złożony do grobu, w którego wypełnisku poza omawianymi szczątkami ludzkimi wystąpiły ułamki naczyń oraz kości bydła.

Kilkanaście jam (np. obiekt 4/N – Ryc. 12, 23/N – Ryc. 12, 55/N – Ryc. 6 A, 174/N – Ryc. 12, 195/N – Ryc. 13, 173/N – Ryc. 12, 202/N – Ryc. 9, 194/N – Ryc. 14) odkrytych w pobliżu budynku IX, w rzucie poziomym kształtu owalnego lub nieregularnego, o wymiarach mieszczących się w przedziale od ok. 0,7 do ok. 3 m, przekrojach pionowych nieregularnych, workowatych, czasami półkolistych lub trapezowatych, osiągających głębokości 0, 5 – 1 m, miało prawdopodobnie charakter gospodarczy. Taką funkcję tych obiektów może potwierdzać obecność w ich wypełniskach znacznych ilości fragmentów ceramiki, kości zwierzęcych lub polepy.

Zbiór ułamków ceramiki kultury pucharów lejkowatych (KPL) pozyskanych podczas omawianego sezonu badań na stanowisku 4 stanowiły 973 fragmenty naczyń, wśród których zostały wyróżnione naczynia workowate (Ryc. 20:3), garnki jajowate (Ryc. 19:2, 6, 7, 21:4), misy półkuliste: z lejkowatą (Ryc. 19:4) lub w przybliżeniu cylindryczną (Ryc. 19:3) szyjką, kubek z brzuścem kulistym (Ryc. 19:1), flasza z kryzą (Ryc. 19:5) oraz czara z załomem brzuśca umieszczonym powyżej połowy jej wysokości (Ryc. 20:1). Wspomniane okazy były często zdobione guzkami (Ryc. 19:4, 20:3, 21:4). Rzadziej zaopatrywano je w listwy plastyczne, czasami pokrywane szeregiem słupkowych odcisków stempelkowych (Ryc. 20:2) lub współwystępujące z dołkami palcowymi (Ryc. 19:6, 7). W jednym przypadku zanotowano ornament w postaci wyżłobionych pionowych zygzaków (Ryc. 21:5). Niektóre z omawianych rodzajów naczyń mogą stanowić wyznaczniki chronologiczne poszczególnych faz rozwojowych KPL. Flasza z kryzą z prostą szyjką (Ryc. 19:5) jest formą typową dla fazy wióreckiej (Wojciechowski 1970, 65), natomiast egzemplarze podobne do wspomnianej czary (Ryc. 20:1) zostały zarejestrowane na osadzie w Strachowie, pow. Dzierżoniów, wyłącznie w nawarstwieniach z późnego okresu jej egzystowania, które

można zsynchronizować z lubońską fazą rozwojową kultury pucharów lejkowatych (Kulczycka-Leciejewiczowa 1997, 182). Podobnie można datować ułamek naczynia o powierzchni zdobionej wyżłobionymi, pionowymi zygzakami (Ryc. 21:5). Okazy ornamentowane w taki sposób, występujące m. in. na osadzie w Pietrowicach Wielkich, pow. Racibórz (Bukowska-Gedigowa 1975, 102 n.) reprezentują w kulturze pucharów lejkowatych horyzont protobadeński.

Oprócz opisanego powyżej zbioru ceramiki pozyskanej na stanowisku 4 podczas badań w 2005 roku, z inwentarzem KPL powiązano również: siekierę kamienną (Ryc. 24:5), dwie zawieszki: glinianą (Ryc. 24:7) i wykonaną z przewierconego kła dzika (Ryc. 25:7), 4 przęśliki (Ryc. 24:11, 12), ułamek ciężarka tkackiego (Ryc. 24:4) oraz 3 szydła kościane (Ryc. 25:1-3).

Wśród zabytków ruchomych powiązanych z kulturą amfor kulistych wystąpiło 85 fragmentów ceramiki m.in. prawie całe naczynie (Ryc. 21:3) o kształcie beczułkowatym, zdobione u nasady szyjki listwą plastyczną, karbowaną dołkami palcowymi.

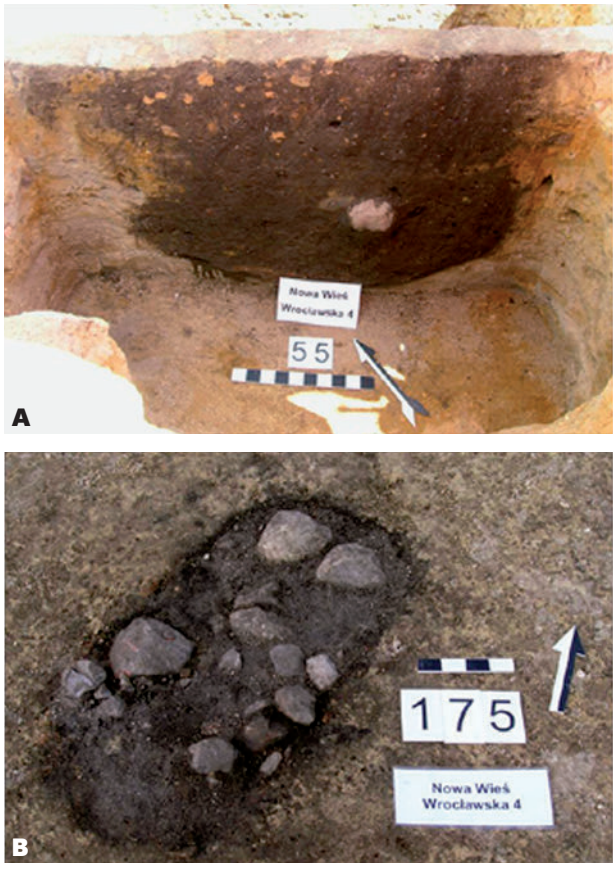

Ryc. 6. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: profil N obiektu 55. B: rzut poziomy obiektu 175 (fot. A. Rożek)**

Fig. 6. **Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: the N profile of object 55. B: the horizontal projection of object 175 (photo. by A. Rożek)**

Ryc. 7. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: rzut poziomy obiektu 64. Pochówek ludzki (fot. A. Rożek). B: rzut poziomy obiektu 343. Pochówek ludzki (fot. W. Waniek)**

Fig. 7. **Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: the horizontal projection of object 64. Human burial (photo. by A. Rożek). B: the horizontal view of object 343. Human burial (photo. by W. Waniek)**

Z kulturą ceramiki sznurowej powiązano obiekt 118/N (Ryc. 2). W jego wypełnisku wystąpił fragment pucharu typu IV wg J. Machnika (1978a, 347; ryc. 209:4) z wyodrębnionym dnem, załomem brzuśca umieszczonym poniżej lekko wychylonej na zewnątrz szyjki (Ryc. 21:6). W warstwie kulturowej stwierdzono również kilka podobnie datowanych ułamków naczyń (Ryc. 21:1, 2).

Osadnictwo z wczesnej epoki brązu

Z osadnictwem ludności z wczesnej epoki brązu zostało powiązanych 18 obiektów, wśród których wyróżniono jeden domniemany (obiekt 207/N) i dwa pewne (obiekt 41/N – Ryc. 5A, 343/N – Ryc. 7B) pochówki ludzkie, 2 pochówki zwierzęce (obiekt 88/N – Ryc. 8A, 257/N – Ryc. 8B) oraz kilkanaście jam o charakterze gospodarczym.

Groby 41/N, 207/N oraz 343/N stanowiły prawdopodobnie fragment cmentarzyska odsłoniętego w rejonie Nowej Wsi Wrocławskiej podczas budowy autostrady w 1938 roku (Sarnowska 1962, 47; tabl. X:

Ryc. 8. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: rzut poziomy obiektu 88. Pochówek zwierzęcy (fot. W. Waniek). B: rzut poziomy obiektu 257. Pochówek zwierzęcy (fot. P. Trzepizur)

Fig. 8. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: the horizontal projection of object 88. Animal burial. Photo. by W. Waniek. B: the horizontal projection of object 257. Animal burial (photo. by P. Trzepizur)

1; 1969, 275). Mężczyznę w wieku *adultus* (Dąbrowski 2009) pochowano w jamie w rzucie poziomym kształtu kolistego o średnicy 1, 67 m (obiekt 343/N – Ryc. 7B), natomiast osobnika tej samej płci zmarłego w wieku *maturus* (Dąbrowski 2009) pogrzebano w jamie o kształcie zbliżonym do owalnego, długości 1,96 m i szerokości 1 m (obiekt 41/N – Ryc. 5A). W przypadku obiektu 343/N w jego części północno-zachodniej został odkryty bruk kamienny. Zmarli zostali złożeni do grobów w pozycji skurczonej na prawym boku, wzdłuż linii północ – południe, głowami w kierunku południowym. W wyposażeniu opisywanych pochówków występowało naczynie (obiekt 41/N – Ryc. 22:7) oraz 3 sercowate groty strzał (obiekt 343/N – Ryc. 24:1-3). Dwa z nich zostały wykonane z biało-szarej skały krzemionkowej, a jeden z krzemienia zielono-szarego. W zniszczonej częściowo, przypuszczalnie podczas wspomnianych prac budowlanych, jamie 207/N, która wystąpiła w skupisku z pięcioma innymi obiektami (Ryc. 2), bezpośrednio pod modernizowanym pasem jezdnym, poza mocno uszkodzoną czaszką osobnika w wieku *subadultus* o nieokreślonej płci, nie stwierdzono obecności innych kości ludzkich (Dąbrowski 2009). Znalezienie jednak w pobliżu tego obiektu siekierki kamiennej (Ryc. 24:6), która należy do okazów typowych dla wyposażenia grobowego, wydaje się przesądzać o jego sepulkralnej funkcji.

W trakcie omawianego sezonu badawczego odsłonięto dwa pochówki bydlęce (obiekt 88/N, 257/N), które prawdopodobnie należy wiązać z wczesnobrązowym osiedlem odkrytym na stanowisku 4 w Nowej Wsi Wrocławskiej. W jamie 88/N (Ryc. 8A), w rzucie poziomym kształtu nieregularnego o wymiarach 2,1 × 0,8 m wystąpił szkielet bydlęcy (Chrzanowska, Krupska 2005). Wspomniane zwierzę, podobnie jak przypadku dwóch innych pochówków bydlęcych odkrytych na omawianym stanowisku w latach 2002-2003 (Nowaczyk 2006, 233), zostało ułożone na boku z podkurczonymi kończynami, łbem w kierunku południowym. W jamie 88/N znaleziono ponadto przedmioty wykonane z kamienia: dłuto (Ryc. 25:5) oraz narzędzie o bliżej nieokreślonej funkcji z zaostrzonymi krawędziami (Ryc. 25:8). Na podstawie analizy radiowęglowej odkrytych kości chronologię opisywanego pochówku ustalono na lata 1940-1740 BC (Goslar 2009).

Ze względu na występowanie obiektu 257/N (Ryc. 8B) w obrębie skupiska jam datowanych na wczesny okres epoki brązu można przypuszczać, że posiada on podobną chronologię. Wspomniana jama w rzucie poziomym kształtu kolistego o średnicy około 1 m zawierała 1746 rozdrobnionych, prawdopodobnie poćwiartowanych kości bydlęcych pochodzących z dwóch osobników (Chrzanowska, Krupska 2005).

Wspomniane jamy o charakterze gospodarczym posiadały w rzucie poziomym kształty w przybliżeniu owalne (np. obiekt 42/N – Ryc. 5B, 112/N – Ryc. 13, 176/N – Ryc. 13) o wymiarach od 0,7 do 4 m, osiągały głębokości od 0,18 do 0,6 m. W przekroju pionowym były najczęściej półkoliste, rzadziej odwrotnie stożkowate lub w przybliżeniu trapezowate. Występujące w pobliżu obiektu 112/N (Ryc. 13) negatywy po słupach, stanowiły prawdopodobnie relikty konstrukcji podtrzymującej jego zadaszenie.

W trakcie omawianego sezonu badań na stanowisku 4 pozyskano 1278 fragmentów ceramiki datowanej na wczesną epokę brązu. Wśród tych okazów zanotowano 73 egzemplarze, które zostały powiązane z kulturą unietycką. Przysadzisty kubek (Ryc. 22:4) z brzegiem wychylonym na zewnątrz, zaopatrzony w ucho poniżej jego krawędzi należy do form występujących w I fazie

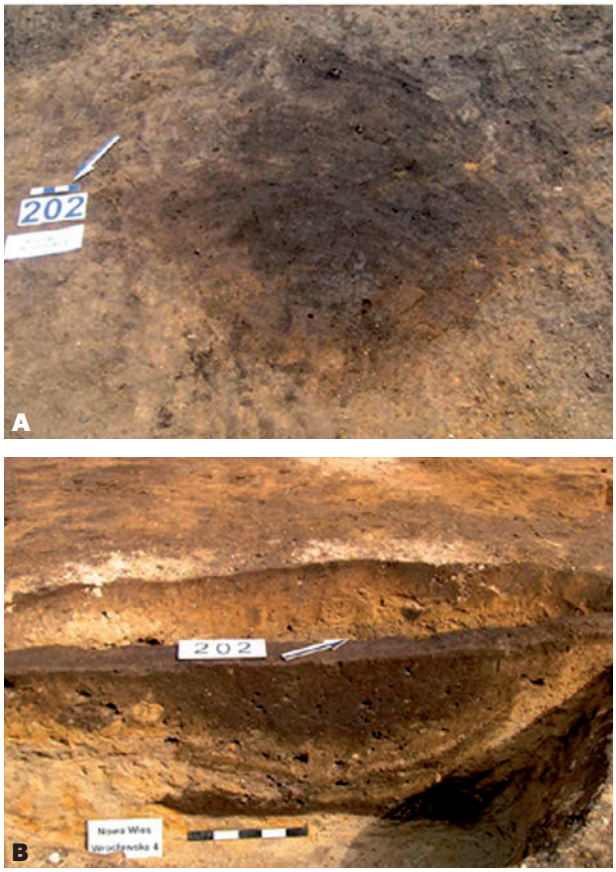

Ryc. 9. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: rzut poziomy obiektu 202. B: profil W obiektu 202 (fot. A. Rożek)**

Fig. 9. **Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: the horizontal projection of object 202. B: the W profile of object 202 (photo. by A. Rożek)**

jej rozwoju (Sarnowska 1969, Ryc. 4). Ostro profilowany dzban z grobu 41/N (Ryc. 22:7) z uchem umieszczonym w górnej części brzuśca, zdobiony żeberkiem oraz trzema rytymi liniami poziomymi i pasmem trzech zygzaków poniżej szyjki, posiada cechy typowe dla wyróżnionej przez J. Machnika (1978b, 88-89) fazy II tej kultury. Najczęściej jednak stwierdzane wśród omawianego zbioru ułamków naczyń, okazy przysadziste z załomem brzuśca ostrym, osadzonym w przybliżeniu w połowie ich wysokości (Ryc. 22:2) lub zaokrąglonym, nisko umieszczonym (Ryc. 22:6), posiadają cechy fazy klasycznej kultury unietyckiej (Butent-Stefaniak 1997, 51-54). Podobnie datowane mogą być egzemplarze z wylewami silnie wychylonymi na zewnątrz (Ryc. 22:1, 5) lub zdobione listwą plastyczną karbowaną dołkami palcowymi (Ryc. 22:3).

Wśród pozostałych zabytków ruchomych pozyskanych na stanowisku 4 w 2005 r., datowanych na wczesną epokę brązu, wystąpił m. in. tygiel (Ryc. 24:10) oraz 2 szydła kościane (Ryc. 25:3, 4).

Osadnictwo kultury przeworskiej

Obecność obiektów kultury przeworskiej zarejestrowano wyłącznie w północnej części przebadanego obszaru stanowiska Nowa Wieś Wrocławska 4. Ten etap jego zasiedlenia reprezentowały: jama zasobowa (obiekt 24/N – Ryc. 2) oraz półziemianka (obiekt 40/N – Ryc. 14). Z omawianą fazą osadniczą zostały powiązane 133 fragmenty ceramiki. Zbiór ten reprezentują dwa garnki jajowate z krawędziami fasetowanymi (Ryc. 23:1, 3), kubek z esowato ukształtowaną partią brzegową (Ryc. 23:6), czarka w kształcie odwróconego stożka (Ryc. 23:5) i misa z załomem brzuśca w jej górnej części (Ryc. 23:4). Fasetowanie krawędzi naczyń jest cechą charakterystyczną dla ceramiki występującej w I i II fazie rozwojowej kultury przeworskiej. Podobne egzemplarze datowane są na cmentarzysku w Ciecierzynie, pow. Kluczbork na fazy A_2 i A_3 młodszego okresu przedrzymskiego (Martyniak *et al.* 1997, 77). Obecność okazu z krawędzią wielokrotnie od wewnątrz fasetowaną (Ryc. 23:1) pozwala ustalić początek zasiedlenia obszaru stanowiska 4 przez ludność tej kultury na fazę A_1 (Dąbrowska 1988, 28). Jego schyłek wyznacza ułamek ceramiki ornamentowanej dookolnymi żłobkami. Zdobione w ten sposób naczynia występowały na ciecierzyńskiej nekropoli we wczesnym okresie wpływów rzymskich (Martyniak *et al.* 1997, 66).

▪ Stanowisko 7

W trakcie badań na stanowisku Nowa Wieś Wrocławska 7 w 2005 r. odsłonięto obszar 4614 m², na którym zostało odkrytych 14 obiektów (Ryc. 3). Wśród nich wyróżniono: studnię (Ryc. 11), palenisko (obiekt 5 – Ryc. 15) i 11 jam o charakterze gospodarczym oraz współczesny pochówek konia (Ryc. 10B). W wypełniskach czterech obiektów i warstwie kulturowej znaleziono łącznie 130 fragmentów ceramiki, datowanej głównie na okres wczesnego średniowiecza oraz szydło kościane (Ryc. 27:2) i kości zwierzęce.

Częściowo zniszczona, prawdopodobnie podczas budowy autostrady w okresie międzywojennym, jama studzienna (obiekt 1) posiadała w rzucie poziomym kształt owalny o wymiarach 2,10 × 2, 20 m. W trakcie omawianych prac badawczych udało się odkryć jedynie jej część spągową, w której zachowały się 2 dolne wieńce cembrowiny drewnianej wykonanej w technice sumikowo-łątkowej z dębowych dranic (Ryc. 11). Wewnątrz ocembrowania zarejestrowano pozostałości po dranicach wyścielających jego dno. Czas użytkowania omawianego obiektu został ustalony na podstawie wyników analizy dendrochronologicznej na ok. 746 AD (Krąpiec 2005).

Jamy o charakterze gospodarczym posiadały w rzucie poziomym najczęściej kształt owalny (obiekt 8, 10 – Ryc. 15), kolisty (obiekt 11-14 – Ryc. 16) lub nieregularny (obiekt 2 – Ryc. 15). Wymiary ich długości i szerokości mieściły się w przedziale od 1 do 2,6 m, natomiast głębokości od 0,28 do 0,5 m. Wypełniska tych jam stanowiła ciemnobrunatna próchnica przemieszana czasami z czarną lub szarobrunatną i piaskiem. Wyróżnione palenisko (obiekt 5 – Ryc. 15) o zachowanej szerokości 1,9 m i głębokości 0,9 m, nie zostało odkryte w całości, ponieważ częściowo występowało ono poza obszarem objętym badaniami. Wypełnisko paleniska stanowiła ciemnobrunatna próchnica oraz skupisko przepalonych kamieni.

Odkryty na obszarze stanowiska 7, zachowany fragmentarycznie, pochówek konia (obiekt 4 – Ryc. 10B) z fragmentami skórzanej uprzęży znajdował się powyżej współczesnego drenu, co pozwala ustalić czas jego zdeponowania na okres po zbudowaniu autostrady.

Wśród zbioru fragmentów ceramiki pozyskanej podczas badań na omawianym stanowisku, wystąpiły okazy wykonane z gliny schudzonej średnio- (do 2 mm)

Ryc. 10. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 7, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: prace fizyczne na stan. 7, widok od strony E. B: rzut poziomy obiektu 4. Pochówek konia (fot. T. Kendelewicz)**

Fig. 10. **Nowa Wieś Wrocławska, site 7, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: work at site 7, the view from the E. B: the horizontal projection of object 4. A horse burial (photo by T. Kendelewicz)**

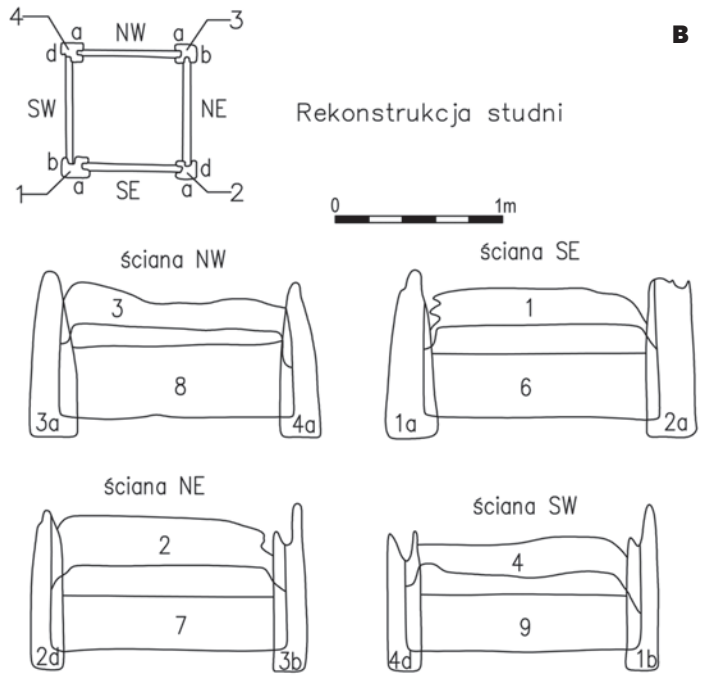

Ryc. 11. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 7, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. A: rzut poziomy cembrowiny drewnianej – obiekt 1 (fot. T. Kendelewicz). B: rzut poziomy i profile cembrowiny drewnianej – obiekt 1 (rys. A. Buchner)**

Fig. 11. **Nowa Wieś Wrocławska, site 7, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A: the horizontal projection of the wooden well casing – object 1 (photo. by T. Kendelewicz). B: the horizontal projection and profiles of a wooden well casing – object 1 (drawing by A. Buchner)**

i gruboziarnistym tłuczniem (2-3 mm). Śladowo rozpoznano również stosowanie domieszki organicznej. Zachowane fragmenty wylewów wskazują na stosowanie obtaczania przykrawędnego, brak natomiast śladów obtaczania silnie formującego. Powierzchnie naczyń były zarówno wygładzane, jak i chropowate. Wszystkie zachowane brzegi naczyń są wychylone na zewnątrz (Ryc. 26:1, 4, 5, 6), reprezentują one typ F wg M. Parczewskiego (1988, 56). Ceramika ta charakteryzuje się brakiem zdobnictwa, z wyjątkiem jednego

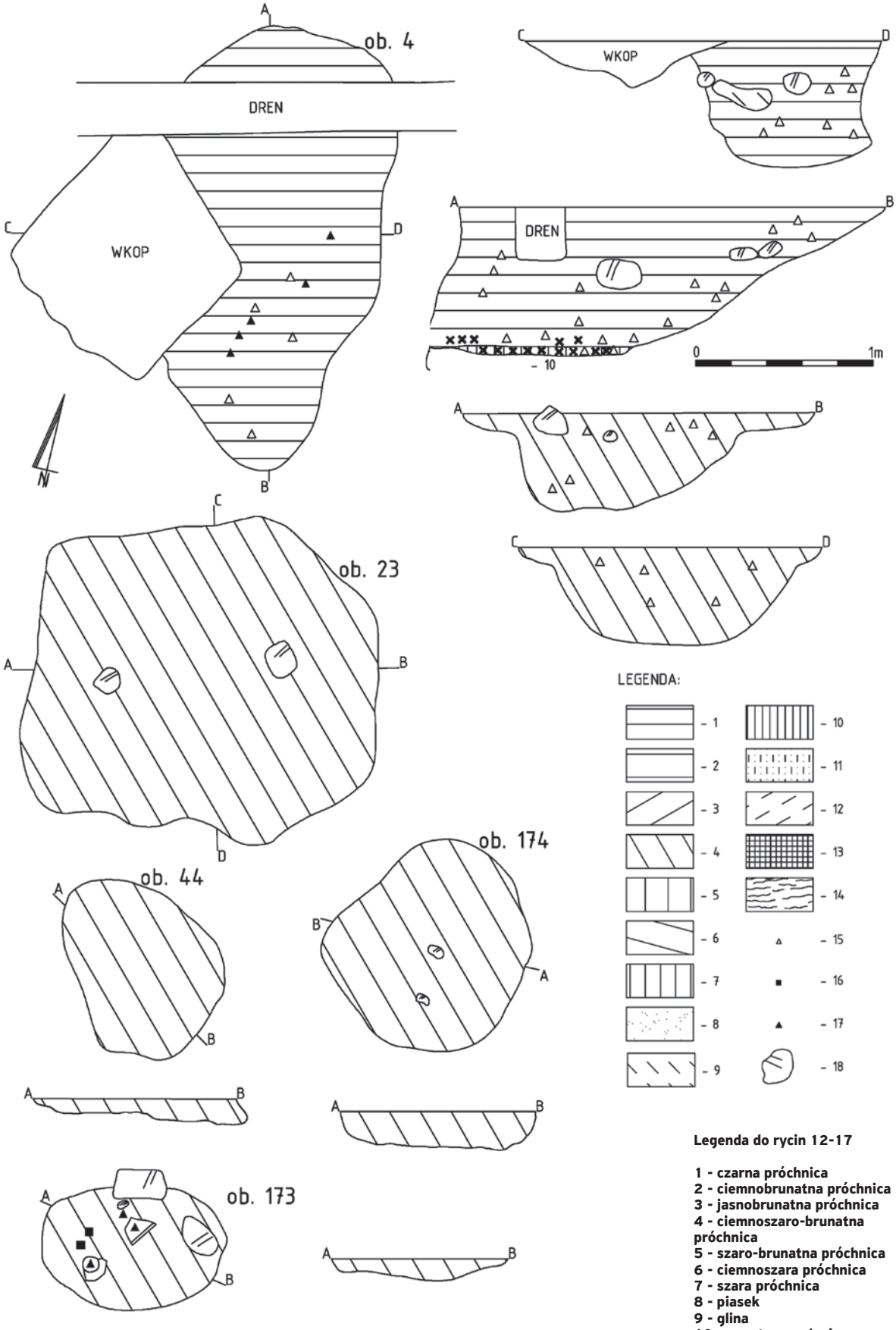

Ryc. 12. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Rzuty poziome i profile obiektów (rys. D. Wojnicka)

Fig. 12. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. Horizontal projections and profiles of objects (drawing by D. Wojnicka)

Legenda do rycin 12-17

1 - czarna próchnica
2 - ciemnobrunatna próchnica
3 - jasnobrunatna próchnica
4 - ciemnoszaro-brunatna próchnica
5 - szaro-brunatna próchnica
6 - ciemnoszara próchnica
7 - szara próchnica
8 - piasek
9 - glina
10 - warstwa spalenizny
11 - żwir
12 - przepalona glina
13 - popiół
14 - drewno
15 - fragmenty ceramiki
16 - kości
17 - fragfmenty polepy
18 - kamienie

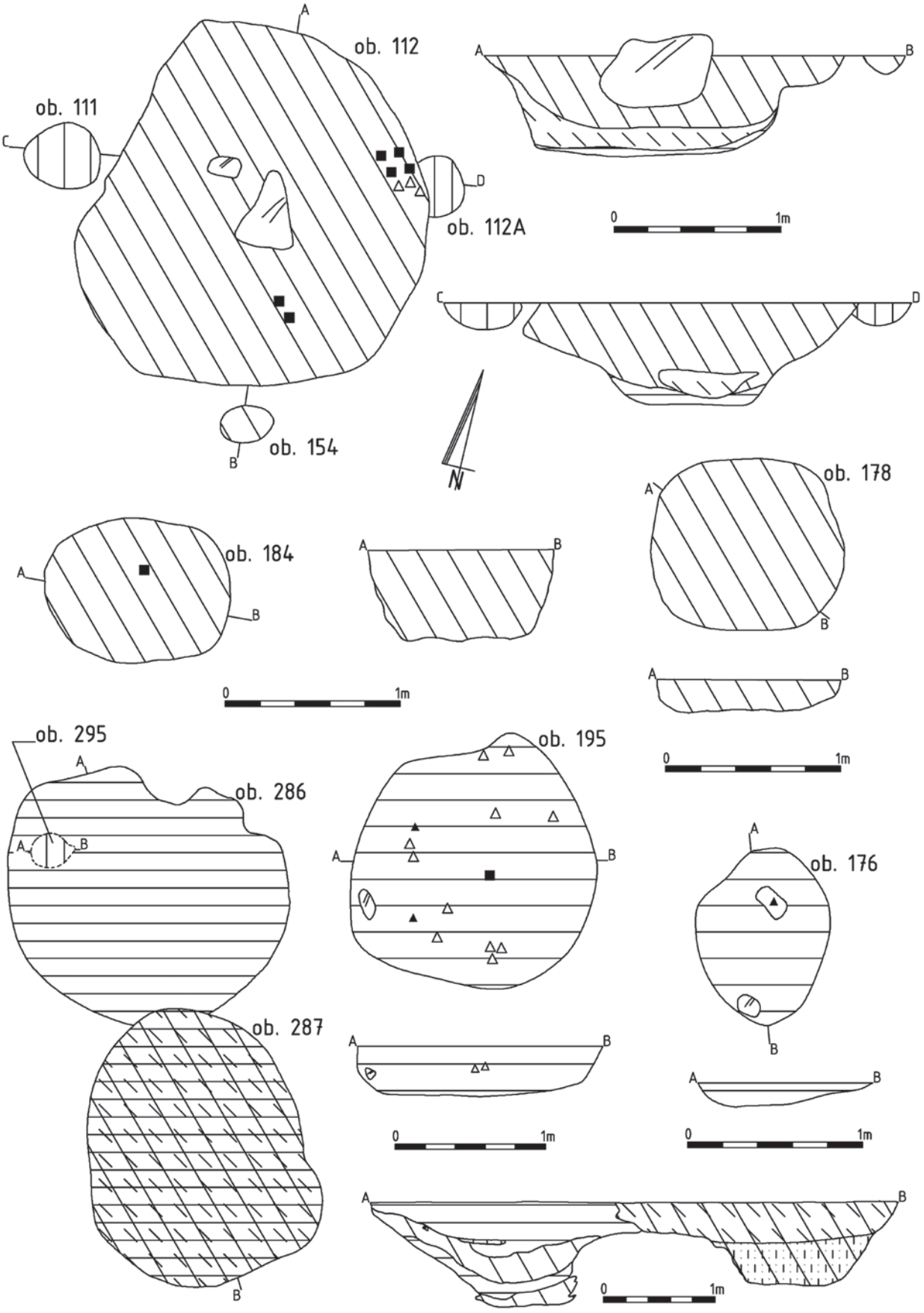

Ryc. 13. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Rzuty poziome i profile obiektów (rys. D. Wojnicka)**

Fig. 13. **Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. Horizontal projections and profiles of objects (drawing by D. Wojnicka)**

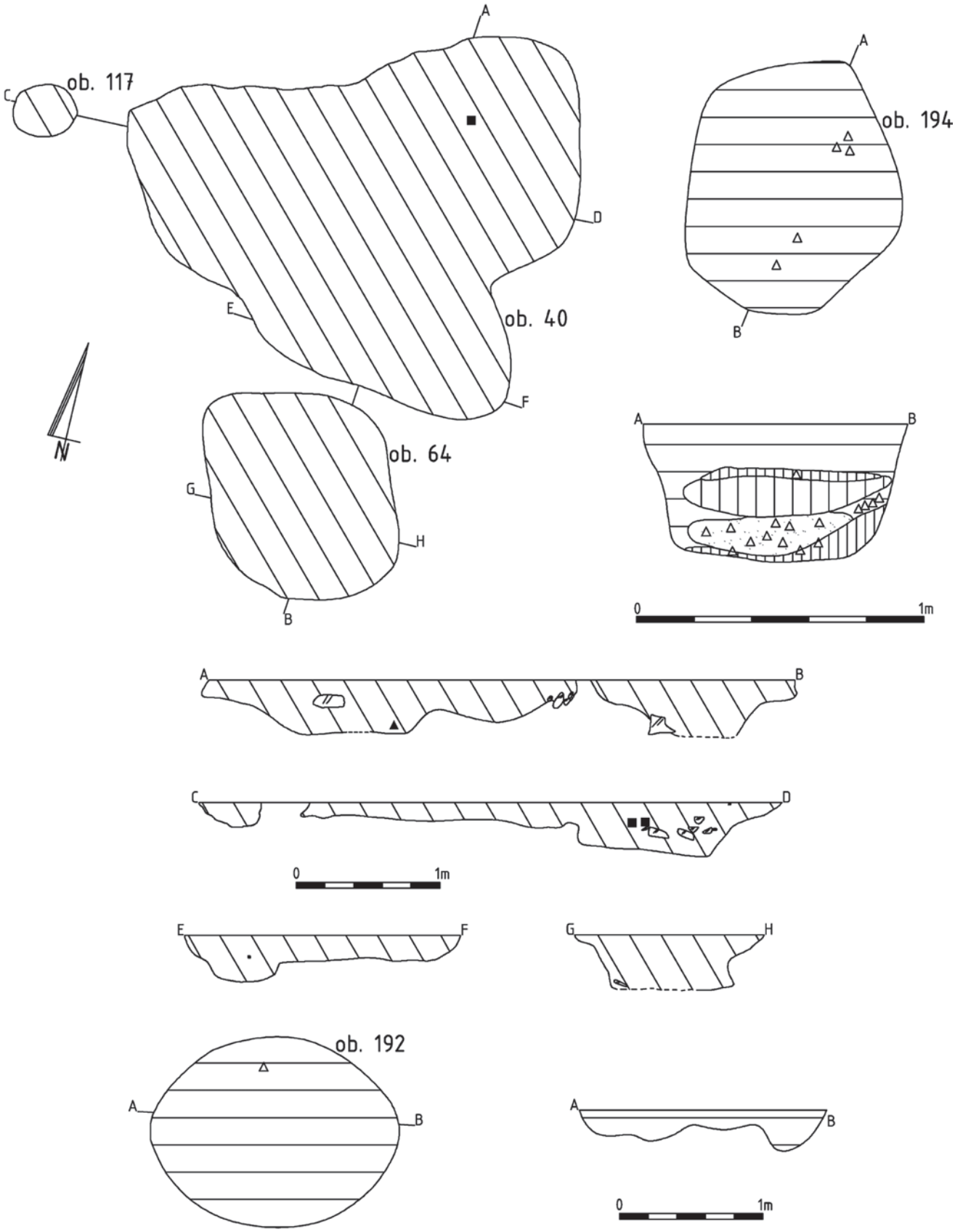

Ryc. 14. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Rzuty poziome i profile obiektów (rys. D. Wojnicka)

Fig. 14. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. Horizontal projections and profiles of objects (drawing by D. Wojnicka)

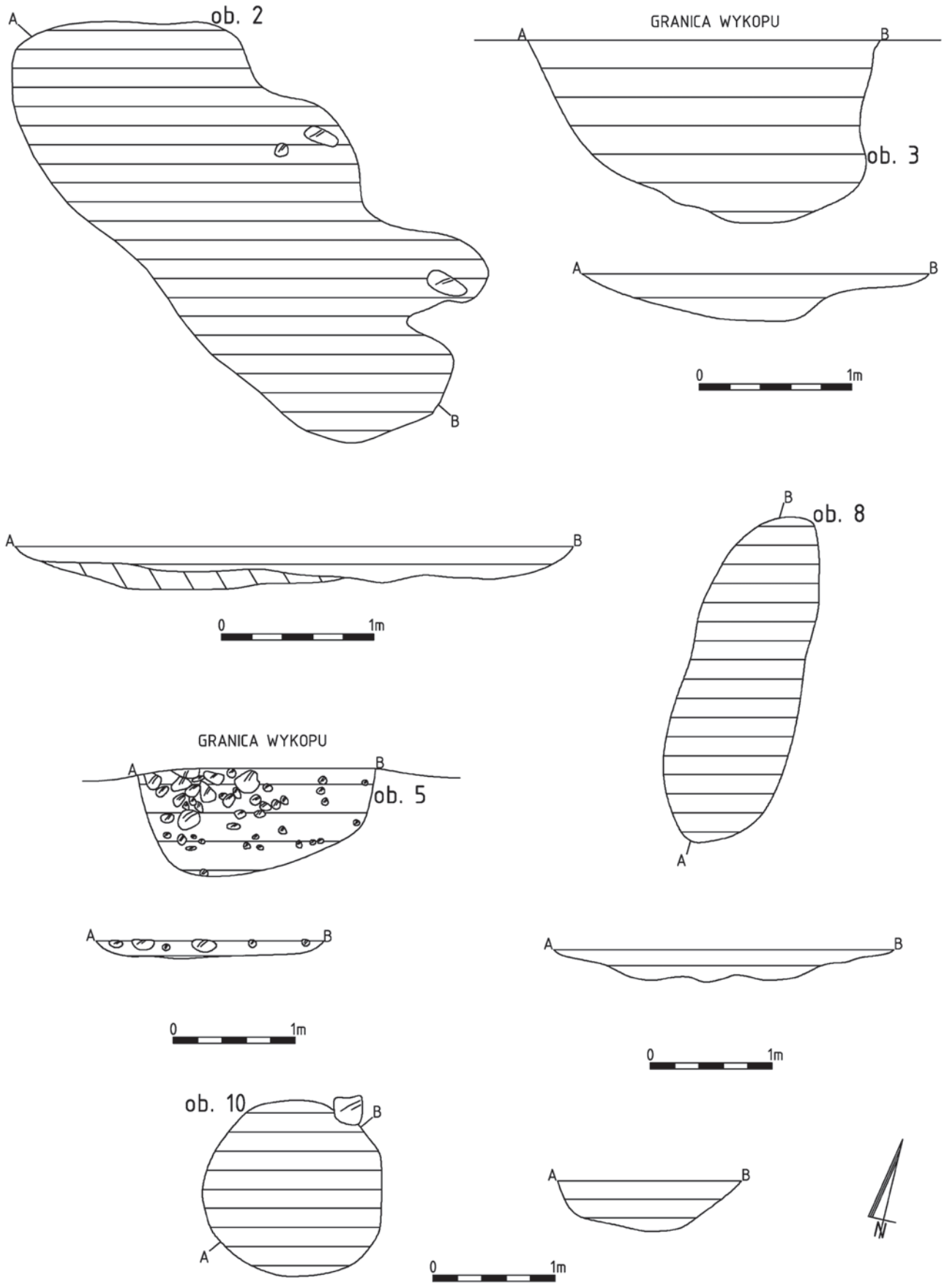

Ryc. 15. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 7, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Rzuty poziome i profile obiektów (rys. T. Wojnicki)**

Fig. 15. **Nowa Wieś Wrocławska, site 7, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. Horizontal projections and profiles of objects (drawing by T. Wojnicki)**

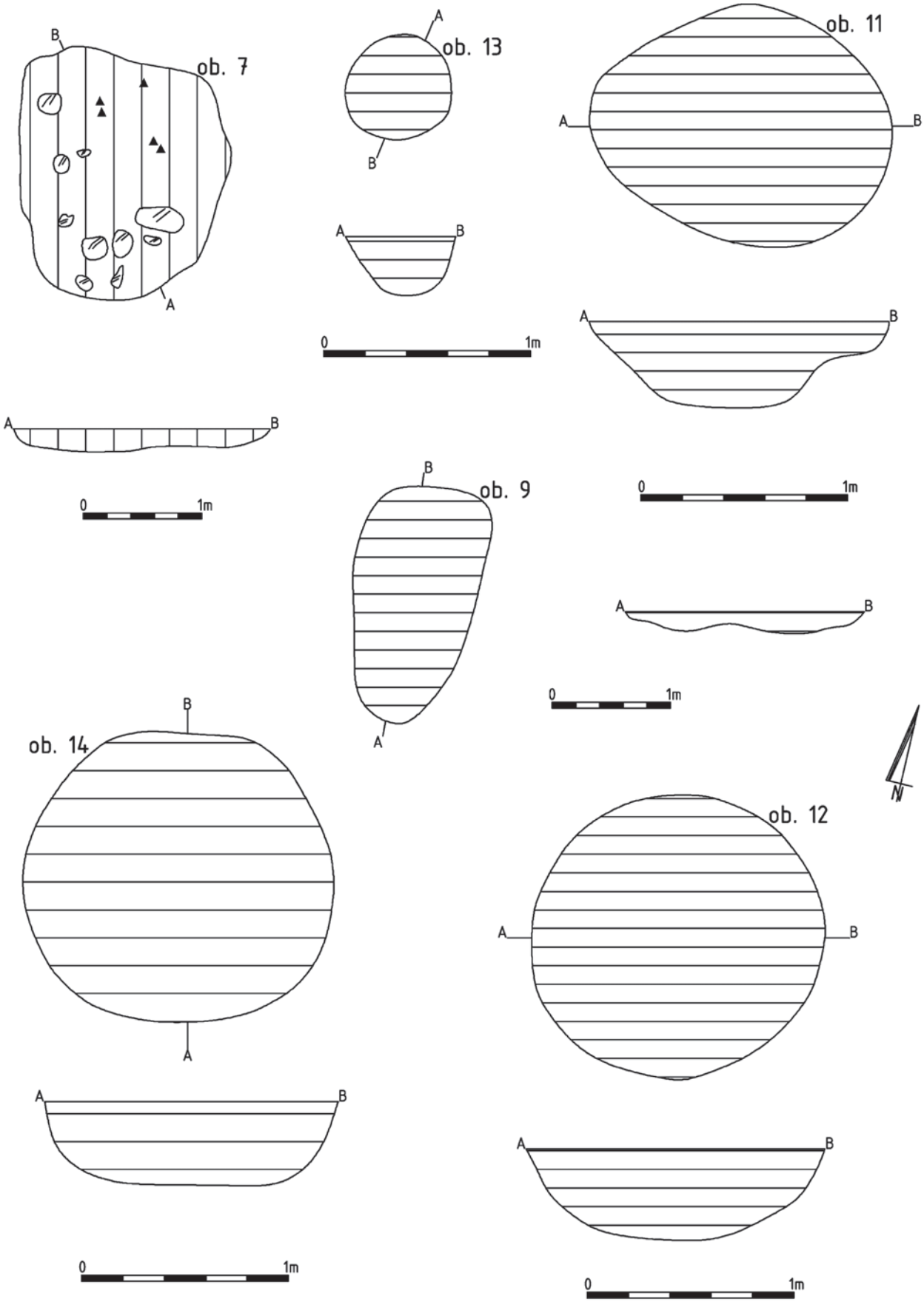

Ryc. 16. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 7, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Rzuty poziome i profile obiektów (rys. T. Wojnicki)

Fig. 16. Nowa Wieś Wrocławska, site 7, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. Horizontal projections and profiles of objects (drawing by T. Wojnicki)

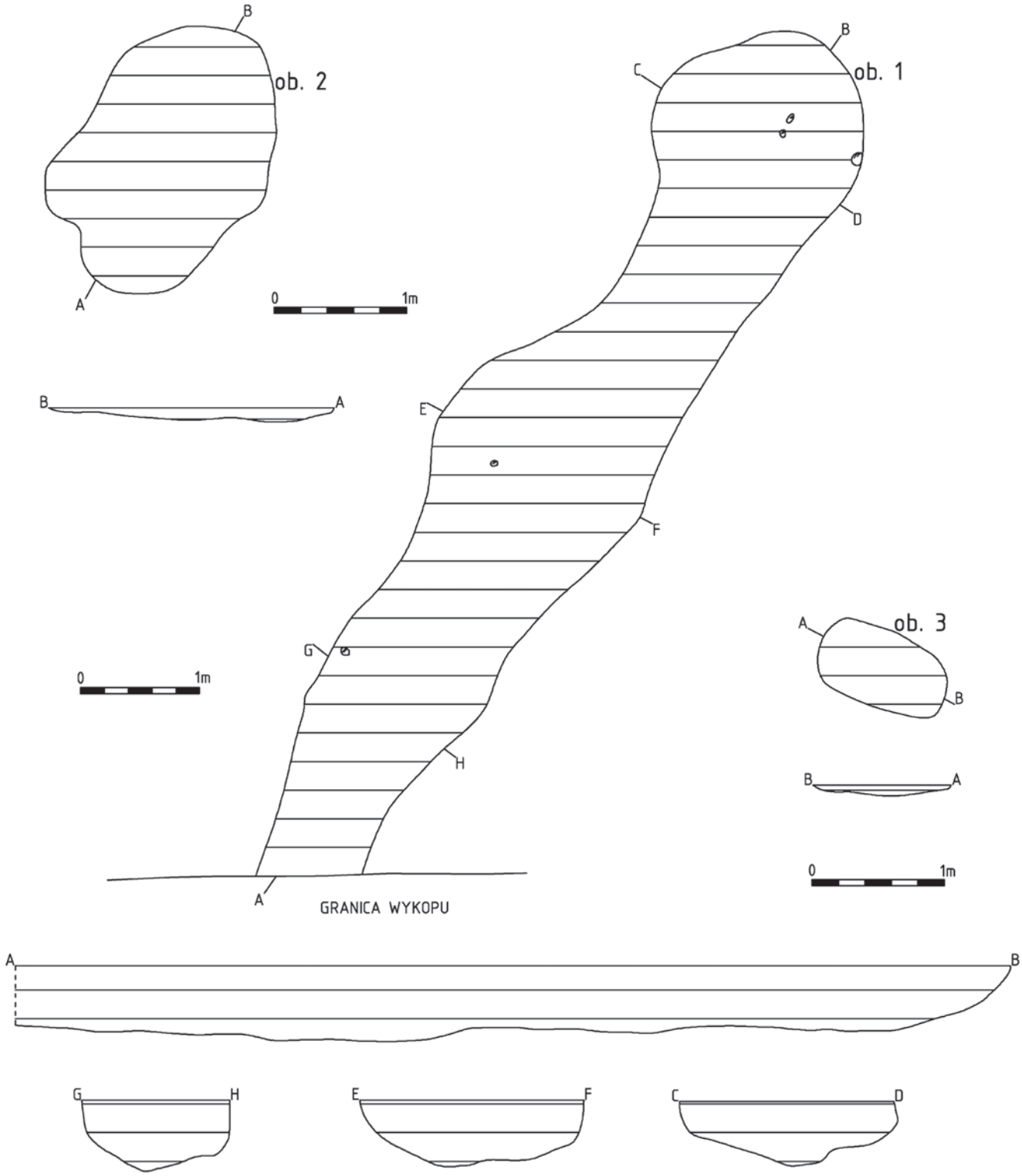

Ryc. 17. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 8, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Rzuty poziome i profile obiektów (rys. T. Wolski)**

Fig. 17. **Nowa Wieś Wrocławska, site 8, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. Horizontal projections and profiles of objects (drawing by T. Wolski)**

naczynia, którego wylew zdobiony był karbowaniem (Ryc. 27:3). Ta forma zdobnictwa jest dość rzadko spotykana we wczesnym średniowieczu. Na obszarze Dolnego Śląska tego rodzaju formowanie krawędzi zaobserwowano w Chwałkowie, pow. Świdnica (Lodowski 1980, 113). Odkryte fragmenty den (Ryc. 27:4, 5) nawiązują do odmiany K (Parczewski 1988, 59). Nie noszą one śladów użycia koła garncarskiego. Znaczne rozdrobnienie ceramiki utrudnia rekonstrukcję form naczyń. W dwóch przypadkach możemy mówić o obecności form garnkowatych. Fragment naczynia pochodzący z obiektu 1 (Ryc. 26:5) nawiązuje do typu 4 (Parczewski 1988, 35). Drugi ułamek (Ryc. 26:3), również pochodzący ze studni, może być uznany jako typ 3, odmiana 3, 5 – wg M. Parczewskiego (1988, 35). Omawiany zbiór ceramiki

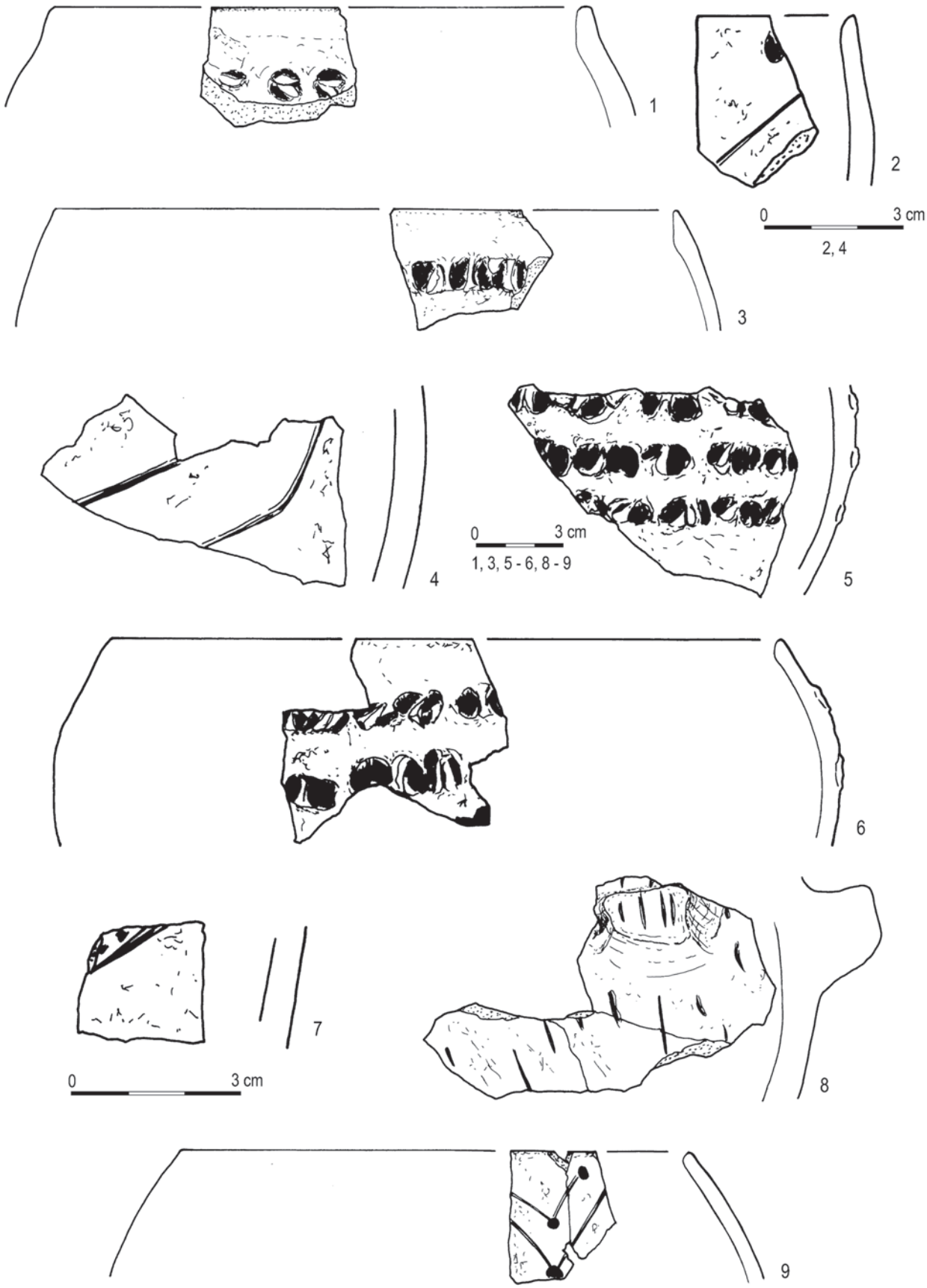

Ryc. 18. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór fragmentów naczyń kultury ceramiki wstęgowej rytej: 1 – obiekt 146; 3, 4, 5, 6, 9 – obiekt 287; 7 – obiekt 286, 2 – warstwa kulturowa (rys. K. Gorek)

Fig. 18. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of fragments of vessels of Linear Band Pottery culture: 1 – object 146; 3, 4, 5, 6, 9 – object 287; 7 – object 286. 2 – cultural strata (drawing by K. Gorek)

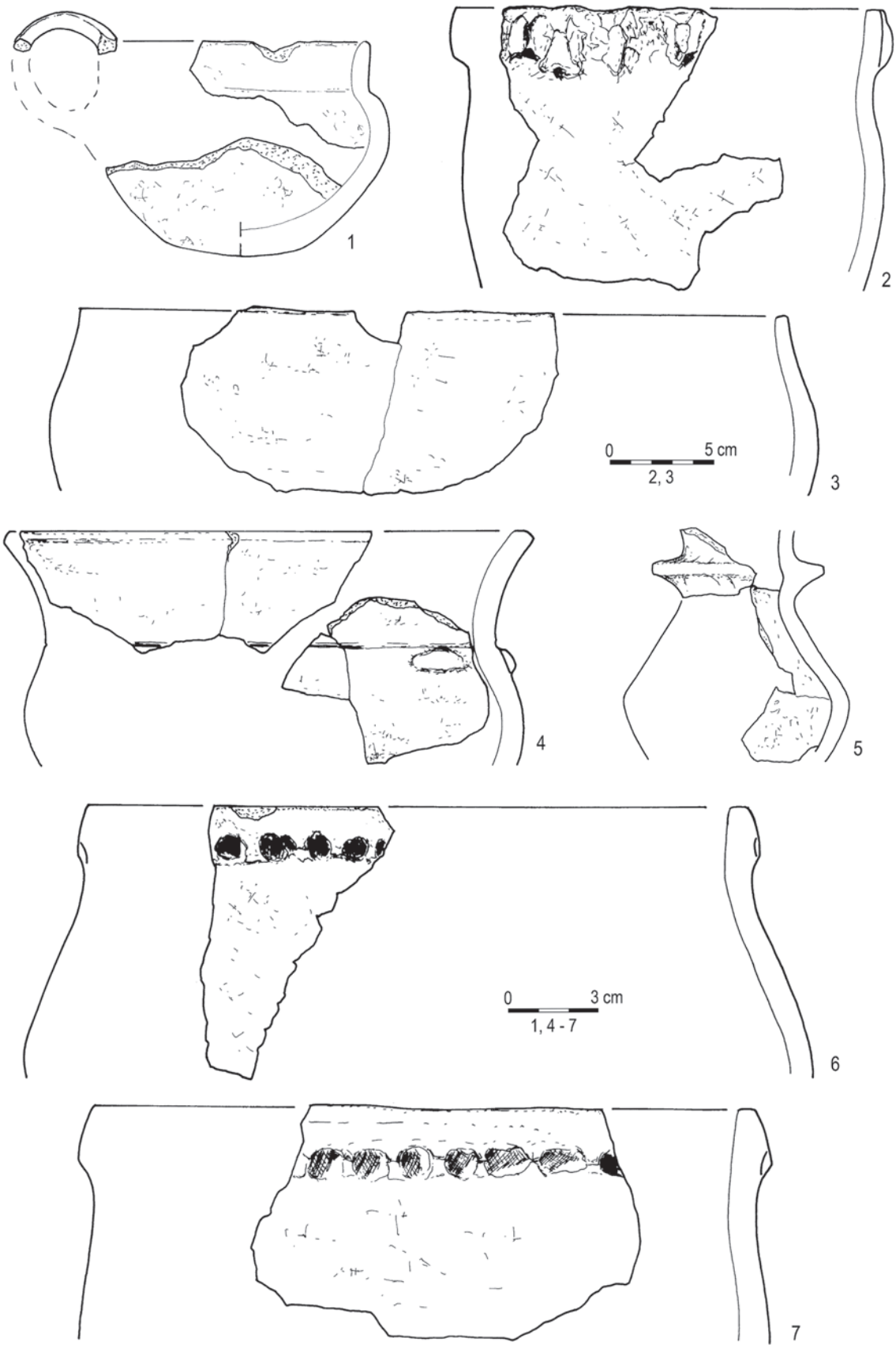

Ryc. 19. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór ceramiki kultury pucharów lejkowatych: 1 – obiekt 44; 2- obiekt 311; 3, 4 – obiekt 202; 5, 6 – obiekt 240; 7 – obiekt 208 (rys. K. Gorek)**

Fig. 19. **Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of fragments of vessels of Funnel Beaker culture: 1 – object 44; 2 – object 311; 3, 4 – object 202; 5, 6 – object 240; 7 – object 208 (drawing by K. Gorek)**

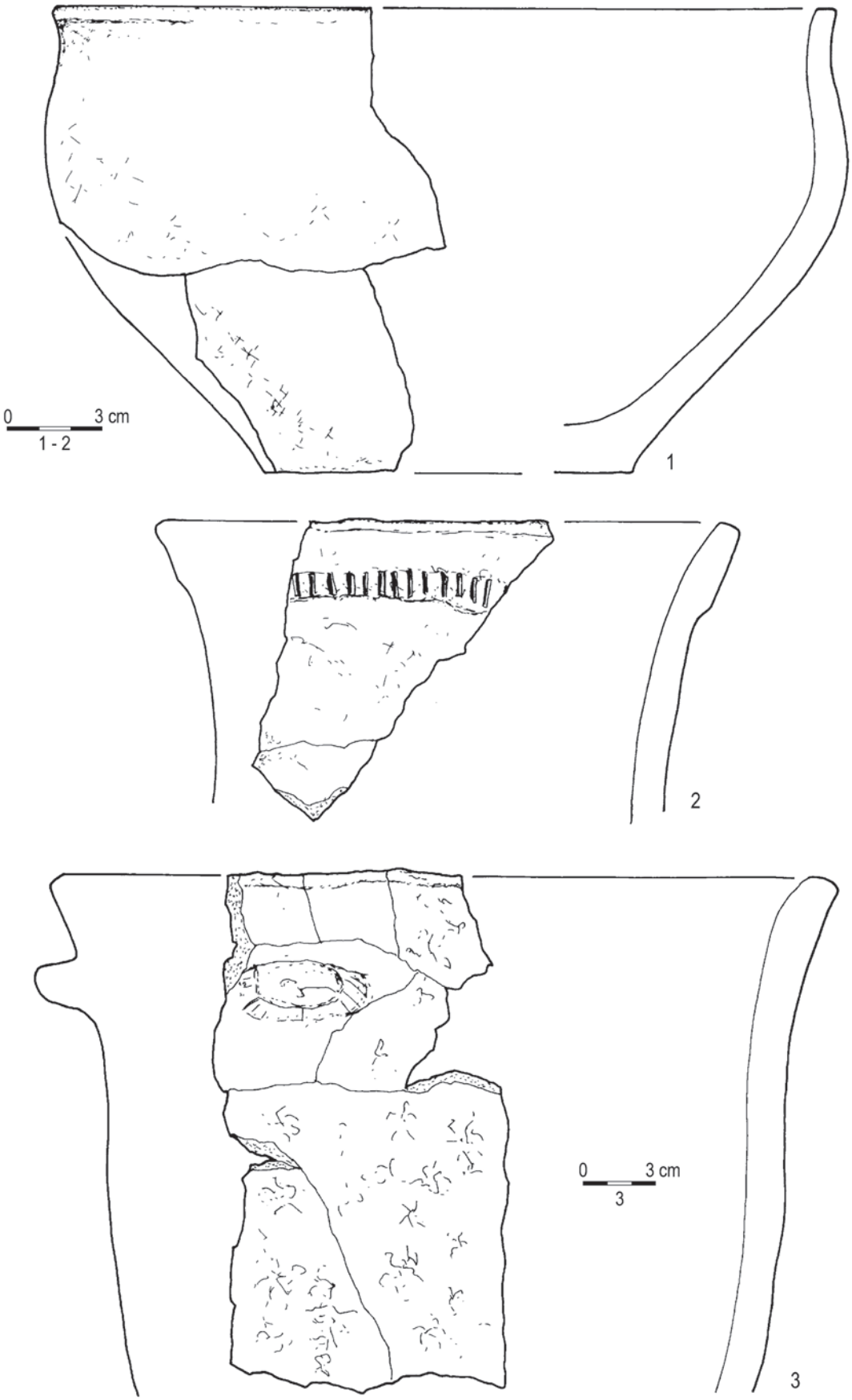

Ryc. 20. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór ceramiki kultury pucharów lejkowatych: 1, 2, 3 – warstwa kulturowa (rys. K. Gorek)

Fig. 20. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of fragments of vessels of Funnel Beaker culture: 1, 2, 3 – cultural strata (drawing by K. Gorek)

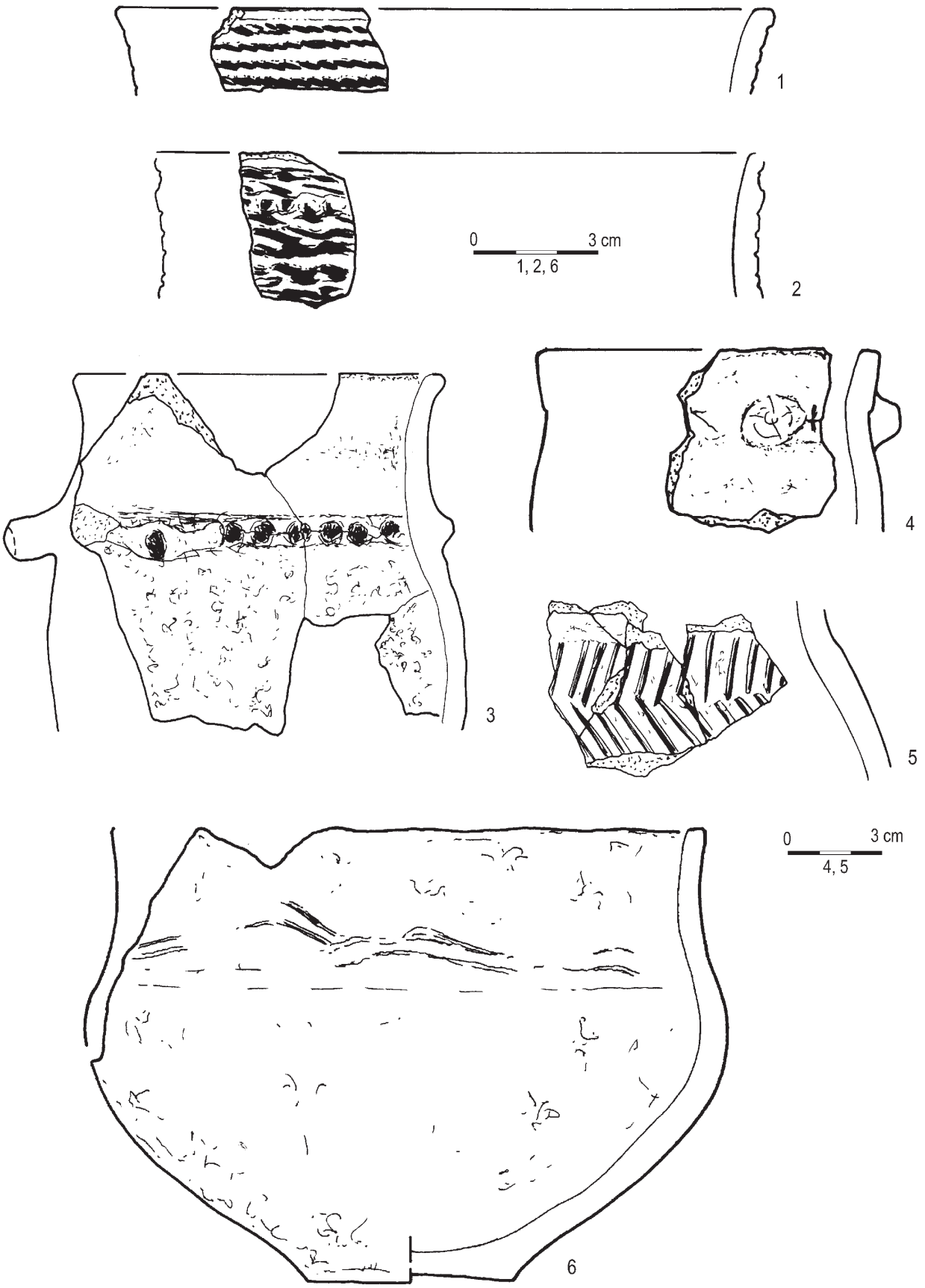

Ryc. 21. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór ceramiki neolitycznej: kultury pucharów lejkowatych: 4 – obiekt 195, 5 – obiekt 202; kultury amfor kulistych: 3 – warstwa kulturowa; kultury ceramiki sznurowej: 1 – obiekt 139, 2 – obiekt 176, 6 – obiekt 118 (rys. K. Gorek)

Fig. 21. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of the Neolithic ceramics: of Funnel Beaker culture: 4 – object 195, 5 – object 202; Globular Amphora culture: 3 – cultural strata; Corded Ware culture: 1 – object 139, 2 – object 176, 6 – object 118 (drawing by K. Gorek)

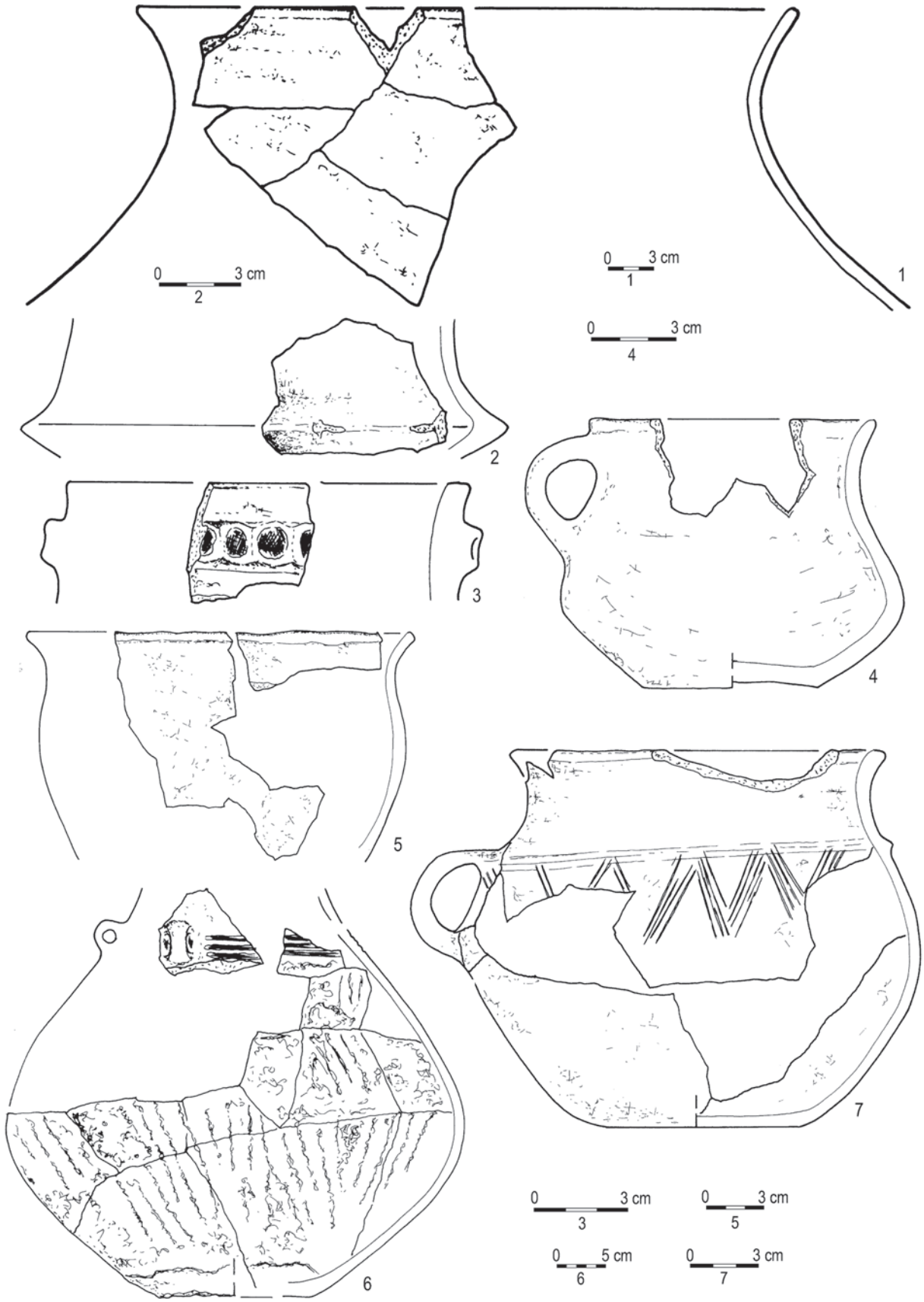

Ryc. 22. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór ceramiki z wczesnej epoki brązu: 1, 2 – obiekt 42; 4 – obiekt 217; 3, 5 – warstwa kulturowa; 7 – obiekt 41; 6 – obiekt 208 (rys. K. Gorek)

Fig. 22. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of fragments from the early Bronze Age: 1, 2 – object 42; 4 – object 217; 3, 5 – cultural strata; 7 – object 41; 6 – object 208 (drawing by K. Gorek)

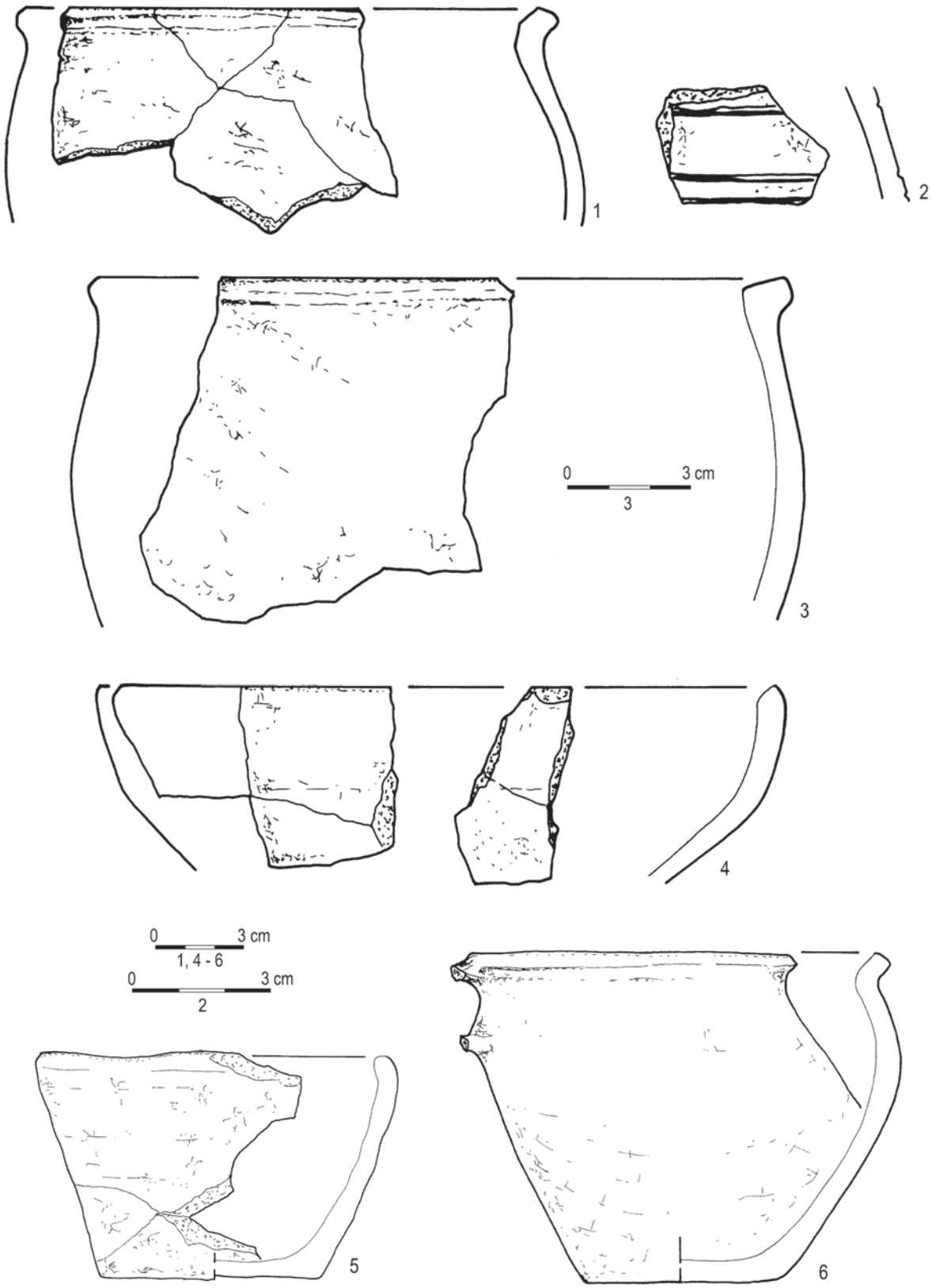

Ryc. 23. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór ceramiki kultury przeworskiej: 1, 3, 5, 6 – obiekt 40; 2, 4 – warstwa kulturowa (rys. K. Gorek)

Fig. 23. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of Przeworsk culture ceramics: 1, 3, 5, 6 – object 40; 2, 4 – cultural strata (drawing by K. Gorek)

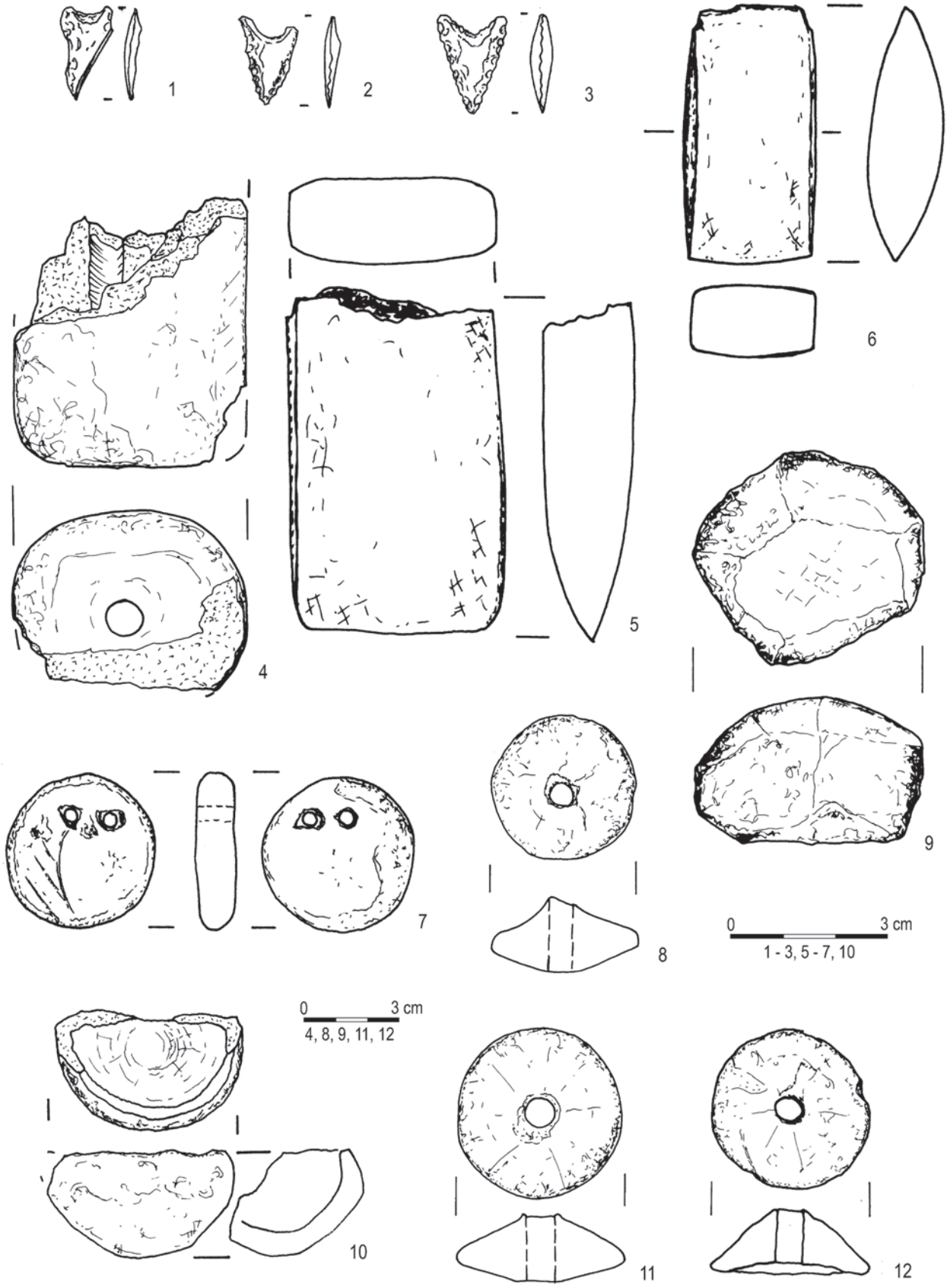

Ryc. 24. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór przedmiotów wykonanych z kamienia: 1-3 – obiekt 343; 6 – obiekt 208; 5 – obiekt 240 i gliny: 4, 5 – obiekt 208, 7, 8 – obiekt 173, 11 – obiekt 65; 12 – warstwa kulturowa (rys. K. Gorek)

Fig. 24. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of items made of stone: 1-3 – object 343; 6 – object 208; 5 – object 240, and clay: 4, 5 – object 208, 7, 8 – object 173, 11 – object 65; 12 – cultural strata (drawing by K. Gorek)

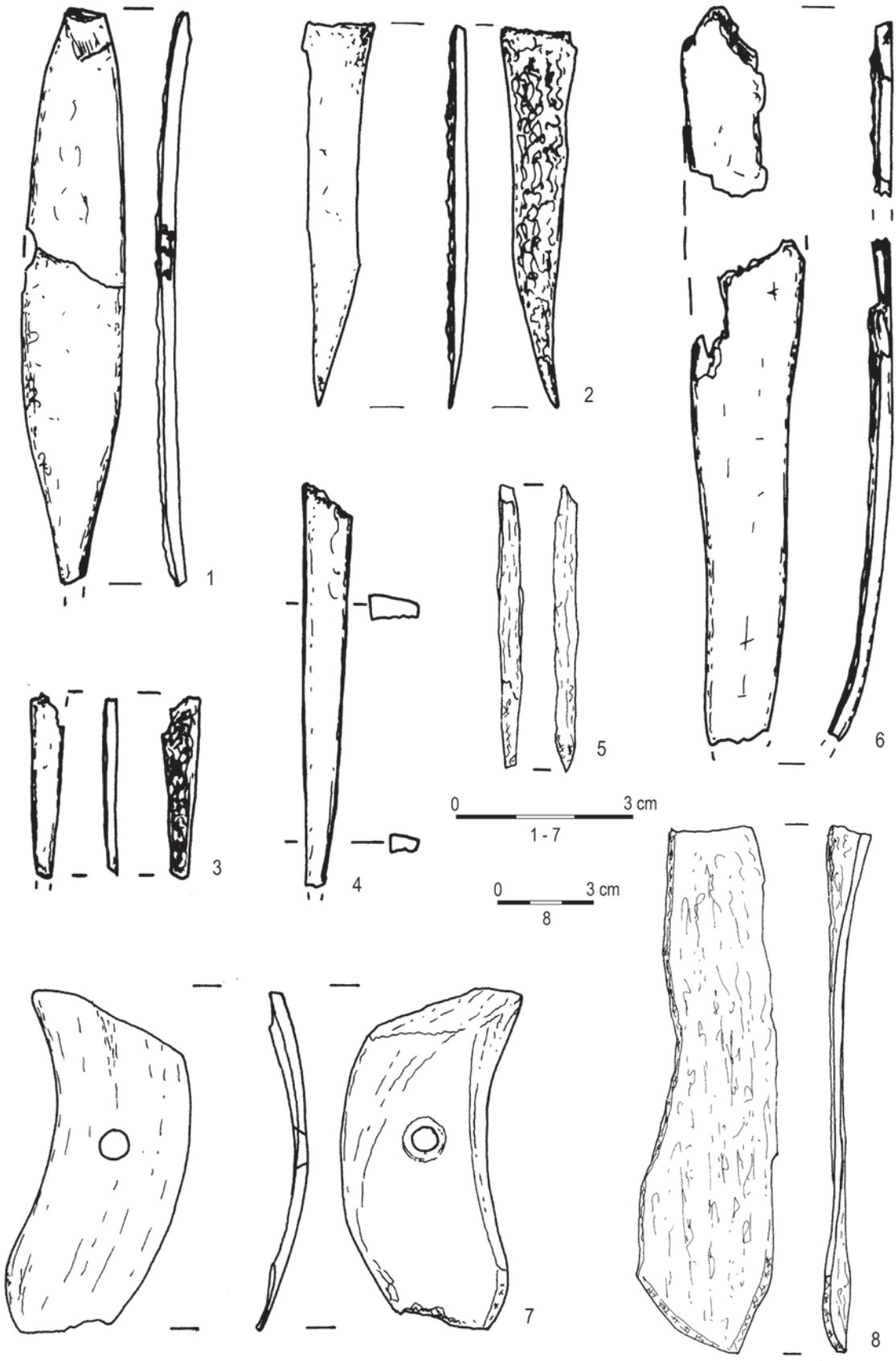

Ryc. 25. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór przedmiotów wykonanych z kamienia: 5, 8 – obiekt 88 i kości: 1, 2, 3, 4, 7 – obiekt 288, 6 – obiekt 287 (rys. K. Gorek)

Fig. 25. Nowa Wieś Wrocławska, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of items made of stone: 5, 8 – object 88, and bone: 1, 2, 3, 4, 7 – object 288, 6 – object 287 (drawing by K. Gorek)

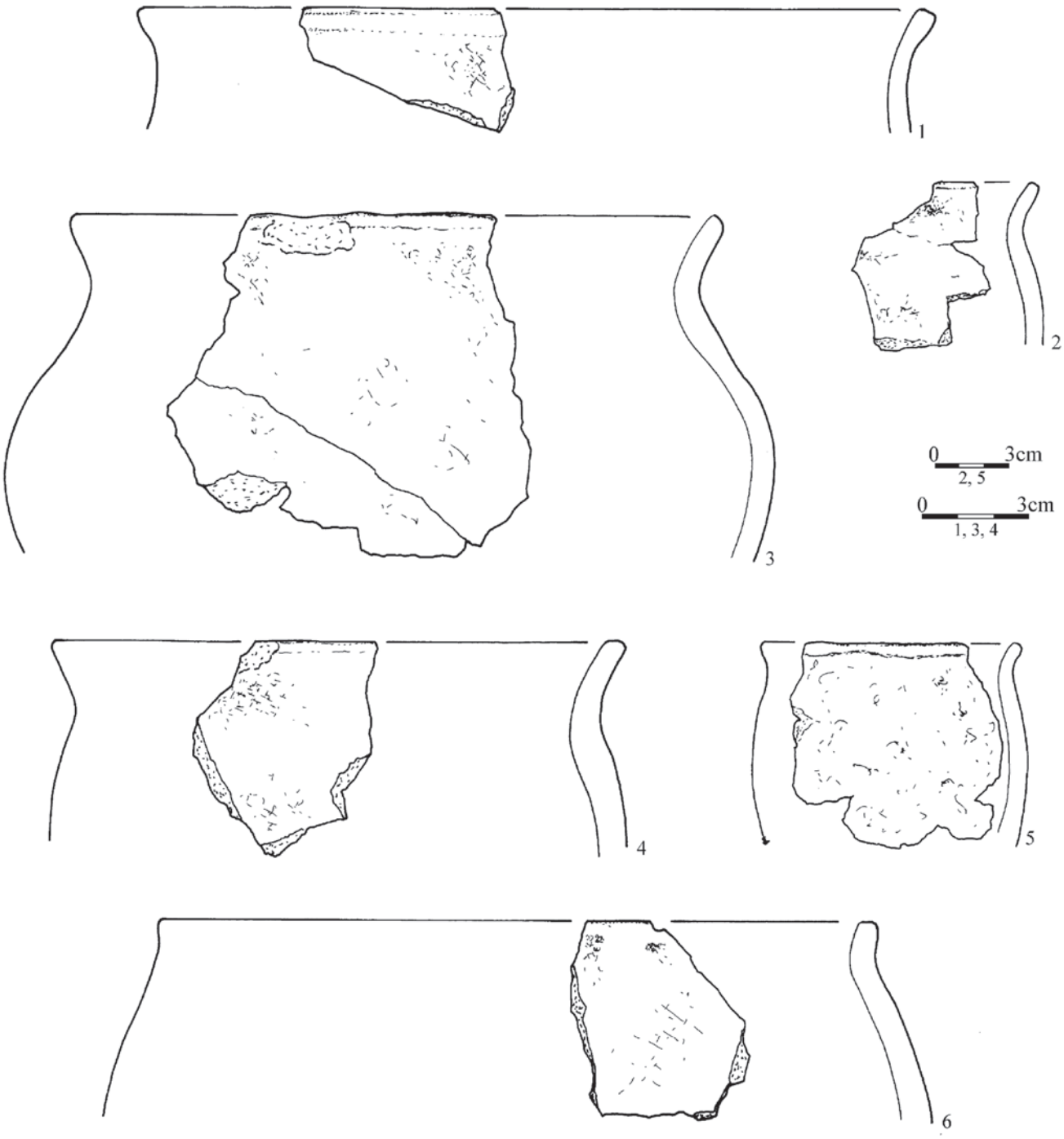

Ryc. 26. **Nowa Wieś Wrocławska, stan. 7, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór ceramiki z wczesnego średniowiecza (rys. K. Gorek)**

Fig. 26. **Nowa Wieś Wrocławska, site 7, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of fragments of ceramics from the early Middle Ages (drawing by K. Gorek)**

wykazuje pewną dwoistość cech. Za cechę archaiczną można uznać brak zdobnictwa. Obecność przykrawędnego obtaczania oraz występowanie brzegów nawiązujących do typu F pozwala łączyć ten zespół z fazami A-B wczesnego średniowiecza, które odpowiadają okresowi VII-VIII w. (Parczewski 1988, 35-62).

▪ Stanowisko 8

Podczas badań ratowniczych na stanowisku Nowa Wieś Wrocławska 8 przebadano obszar o powierzchni 1200 m², na którym odsłonięto 3 jamy o bliżej nieokreślonej funkcji (Ryc. 2). W ich wypełniskach, które stanowiła ciemno-szarobrunatna próchnica, nie stwierdzono występowania materiału ruchomego. Kilkanaście fragmentów ceramiki późnośredniowiecznej udało się jedynie pozyskać z zalegającej pomiędzy nimi warstwy kulturowej.

Obiekty 1 i 2 (Ryc. 17) posiadały zarówno w rzucie poziomym, jak i przekroju pionowym kształty nieregularne. Wymiary ich długości i szerokości mieściły się

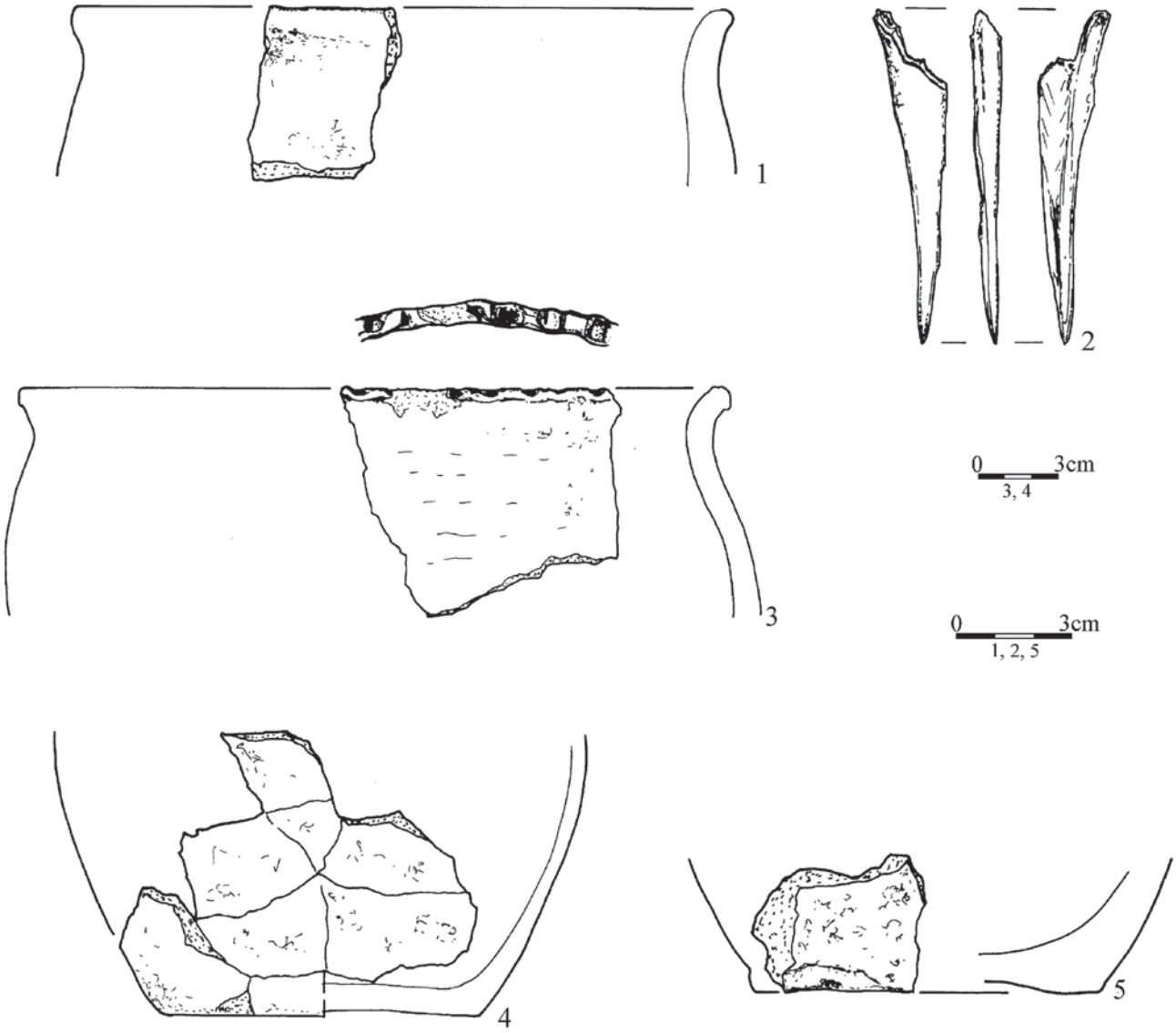

Ryc. 27. Nowa Wieś Wrocławska, stan. 7, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wykop N/2005. Wybór ceramiki z wczesnego średniowiecza i narzędzie wykonane z kości (rys. K. Gorek)

Fig. 27. Nowa Wieś Wrocławska, site 7, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation N/2005. A selection of fragments from the early Middle Ages and a tool made of bone (drawing by K. Gorek)

w przedziale od 0,6 do 8 m, osiągały głębokość 0,1 – 0,25 m. Obiekt 3 różnił się od omówionych powyżej jam kształtem owalnym.

▪ Stanowisko 9

Badania wykopaliskowe przeprowadzone na stanowisku 9 w latach 2002 i 2005 łącznie objęły obszar o powierzchni ok. 250 m², na którym zadokumentowano obecność 4 obiektów o trudnej do określenia funkcji i chronologii (Ryc. 3). W ich wypełniskach nie stwierdzono obecności materiału ruchomego. Z występującej w pobliżu tych jam warstwy kulturowej zostało pozyskanych 40 fragmentów ceramiki, którą można w większości datować na okres nowożytny. Chronologię kilku ułamków naczyń z tego zbioru ustalono na okres późnego średniowiecza.

▪ Wnioski końcowe

Podczas badań ratowniczych na stanowiskach 4, 7, 8 i 9 w Nowej Wsi Wrocławskiej w 2005 r. potwierdzono występowanie reliktów osadnictwa neolitycznego i z wczesnej epoki brązu oraz ślady krótkotrwałej penetracji omawianego obszaru w okresie późnego średniowiecza. W trakcie ich trwania zostały również odsłonięte pozostałości dwóch kolejnych osad: ludności kultury przeworskiej oraz z okresu wczesnego średniowiecza.

Zastanawiająca jest relacja trzech odkrytych na stanowisku 4 pochówków ludzkich z wczesnej epoki brązu w stosunku do 12 podobnie datowanych grobów odsłoniętych w rejonie Nowej Wsi Wrocławskiej podczas budowy autostrady w 1938 r. (Sarnowska 1962, 47,

tabl. X:1; 1969, 275). Mimo braku dokładniejszych danych o lokalizacji wspomnianego cmentarzyska można przypuszczać, że odkryte w trakcie badań ratowniczych w 2005 r. obiekty sepulkralne stanowią fragment tej nekropoli.

Badania na stanowisku Nowa Wieś Wrocławska 7 dostarczyły nowych danych do obrazu osadnictwa wczesnośredniowiecznego w rejonie podwrocławskim. Najważniejszym z nich jest odkrycie studni z cembrowiną wykonaną w technice sumikowo-łątkowej. Ocembrowania odkrytych dotychczas na terenie Dolnego Śląska studni wczesnośredniowiecznych wykonane były w technice zrębowej, np. w osadach w miejscowościach: Ślęza, pow. Wrocław (Szwed 2003, 415) lub Wilkowice, pow. Wrocław (Nowaczyk, Nowaczyk 2007, 359). Wspomniane obiekty mają jednak młodszą chronologię. Stanowisko 7 może być interpretowane jako pozostałość po niewielkiej osadzie. Osiedla o podobnej wielkości znane są z obszaru Śląska w okresie wczesnego średniowiecza, np. pozostałości osady w Chwałkowie, pow. Świdnica, rozpoznanej na przestrzeni ok. 2000 m² stanowiło tylko 9 obiektów osadniczych (Lodowski 1981, 152).

Na stanowiskach 8 i 9 nie stwierdzono występowania pozostałości po trwałym zasiedleniu ich obszarów. Wydaje się, że tereny te stanowiły jedynie peryferie zlokalizowanego pomiędzy nimi stanowiska Nowa Wieś Wrocławska 4. Negatywnym czynnikiem osadniczym mogło być ich zalewanie podczas nagłych i gwałtownych epizodów powodziowych (Sadowski 2005).

Bibliografia

Bukowska-Gedigowa J. 1975. Kultura pucharów lejkowatych w dorzeczu Górnej Odry. *Przegląd Archeologiczny* 23, 83-186.

Butent-Stefaniak B. 1997. *Z badań nad stosunkami kulturowymi w dorzeczu górnej i środkowej Odry w początkach epoki brązu* (= *Prace Komisji Archeologicznej nr 12*). Wrocław.

Cholewa P. 1998. Osady neolityczne na stanowisku 1 w Chociwelu, gm. Strzelin. *Studia Archeologiczne* 30, 81-168.

Chrzanowska W., Krupska A. 2005. *Nowa Wieś Wrocławska, stanowisko 4. Wyniki ekspertyzy materiałów kostnych pozyskanych w roku 2005* (nie publikowana praca w archiwum IAE PAN we Wrocławiu). Wrocław.

Dąbrowska T. 1988. *Wczesne fazy kultury przeworskiej*. Warszawa.

Dąbrowski P. 2009. *Analiza antropologiczna szczątków kostnych ze stanowiska nr 4, położonego w miejscowości Nowa Wieś Wrocławska, gm. Kąty Wrocławskie* (nie publikowana praca w archiwum IAE PAN we Wrocławiu). Wrocław.

Gediga B., Kosicki A. 1996. *Badania archeologiczne przeprowadzone w związku z projektowaną budową autostrady A-4 na odcinku woj. wrocławskiego – od 122 km do 193 km* (nie publikowana praca w archiwum IAE PAN we Wrocławiu). Wrocław.

Goslar T. 2009. Raport z wykonania datowań C-14 w Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym. Numer pracy: 3399/08 (nie publikowana praca w archiwum IAE PAN we Wrocławiu). Wrocław.

Kamiński L., Tucholski A. 1986. *Dokumentacja AZP obszaru 81-27* (archiwum WUOZ we Wrocławiu). Wrocław.

Krąpiec M. 2005. *Wyniki analiz dendrochronologicznych prób drewna z Nowej Wsi Wrocławskiej, stanowisko 7* (nie publikowana praca w archiwum IAE PAN we Wrocławiu). Wrocław.

Kulczycka-Leciejewiczowa A. 1993. *Osadnictwo neolityczne w Polsce południowo- zachodniej*. Wrocław.

Kulczycka-Leciejewiczowa A. 1997. *Strachów. Osiedla neolitycznych rolników na Śląsku*. Wrocław.

Lodowski J. 1980. *Dolny Śląsk na początku średniowiecza (VI-X w). Podstawy osadnicze i gospodarcze*. Wrocław.

Lodowski J. 1981. Osada wczesnośredniowieczna z VI-VII wieku w Chwałkowie, woj. Wałbrzych. *Silesia Antiqua* 23, 149-163.

Machnik J. 1966. *Studia nad kulturą ceramiki sznurowej w Małopolsce*. Kraków.

Machnik J. 1978a. Krąg kulturowy ceramiki sznurowej. W: W. Hensel, T. Wiślański (red.). *Prahistoria Ziem Polskich 2. Neolit*. Wrocław, 337-411.

Machnik J. 1978b. Wczesny okres epoki brązu. W: W. Hensel, T. Wiślański (red.). *Prahistoria Ziem Polskich* 3. Wrocław, 9-136.

Martyniak G., Pastwiński R., Pazda S. 1997. *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Ciecierzynie, gmina Byczyna, woj. opolskie*. Wrocław.

Nowaczyk K. 2006. Sprawozdanie z badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku Nowa Wieś Wrocławska 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie w latach 2002-2003. W: Z. Bukowski, M. Gierlach (red.). *Raport 2003-2004. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za*

lata 2003-2004 (= Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA). Seria B: Materiały Archeologiczne). Warszawa, 219-241.

Nowaczyk K., Nowaczyk L. 2007. Osada z okresu wczesnego średniowiecza na stanowisku Wilkowice 8, gm. Żórawina, woj. dolnośląskie. W: B. Gediga (red.). *Badania na autostradzie A4, cz. 3* (= *Archeologiczne Zeszyty Autostradowe Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, 5*). Wrocław, 335-413.

Parczewski M. 1988. *Początki kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce. Krytyka i datowanie źródeł archeologicznych.* Wrocław.

Sadowski K. 2005. *Analiza geomorfologiczna stanowiska archeologicznego Nowa Wieś Wrocławska 8* (nie publikowana praca w archiwum IAE PAN we Wrocławiu). Wrocław.

Sarnowska W. 1962. Kultura unietycka na Śląsku, cz. 2. *Silesia Antiqua* 4, 19-103.

Sarnowska W. 1969. *Kultura unietycka w Polsce*, t. 1. Wrocław.

Szwed R. 2003. Osada wczesnośredniowieczna w miejscowości Ślęza, stan. 13, pow. Wrocław. W: B. Gediga (red.). *Badania na autostradzie A4, cz. 1 (= Archeologiczne Zeszyty Autostradowe Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, 2)*. Wrocław, 377-469.

Wojciechowski W. 1970. Zagadnienie chronologii relatywnej kultur młodszej epoki kamienia na Dolnym Śląsku na tle środkowoeuropejskiej systematyki neolitu. *Studia Archeologiczne* 3. Wrocław.

Wojciechowski W. 1989. Kultura ceramiki wstęgowej rytej. W: J. Kmieciński (red.). *Pradzieje Ziem Polskich 1*, cz. 1. Warszawa-Łódź, 139-156.

Summary

Tomasz Kendelewicz, Krzysztof Nowaczyk, Witold Waniek

Report of the excavation research conducted at sites 4, 7, 8, 9 in Nowa Wieś Wrocławska, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship, in 2005-2006

Between the 9th of May and the 28th of October 2005 excavation research continued in the area of Nowa Wieś Wrocławska at sites 4, 7, 8, and 9 (Fig. 1). It was conducted by the Rescue Research Team of the Institute of Archaeology and Ethnology at the Polish Academy of Sciences (PAS), Wrocław Department. Factual supervision was carried out by: Prof. Bogusław Gediga, PhD, and Leszek Żygadło, PhD. Field work at site 4 during the described season and earlier seasons were directed by Krzysztof Nowaczyk, MSc. Rescue research at sites 7, 8, 9 in 2002-2003 was directed by: Robert Szwed, PhD and Jarosław Kopiasz, MSc, and in 2005 by Tomasz Kendelewicz, PhD and Witold Waniek, MSc. The aim of research work during the described research season was the identification of unstudied fragments of said sites located within the repaired northern roadway of the A-4 motorway (Fig. 4, 10 A).

During rescue research at Nowa Wieś Wrocławska site 4 on an area of 6,863 m² outlines of 397 archaeological objects were uncovered (Fig. 2). In their fills and in the cultural strata above them there were 2,630 fragments of vessel ceramics and a considerable amount of other movable monuments. The initial analysis of ceramic material confirmed that besides the remains of multistage Neolithic settlement and an early Bronze Age settlement, the presence of which at site 4 was found already in the research carried out in 2002-2003, the deposits of a Przeworsk culture settlement were uncovered, which existed during the earlier pre-Roman period and during the beginning of the early period of Roman influence.

Two domestic holes joined by edges were connected with a settlement of Linear Band Pottery culture (LBPC) people (object 286/N, 287/N- Fig. 13). 93 fragments of vessels and a fragment of a bone awl were connected to the discussed culture. 25:6). The described collection of ceramic fragments included mainly specimens with qualities characteristic of the II development phase of LBPC. They were mainly fragments of semi-spherical bowls with surfaces adorned with so-called musical ornamentation (Fig. 18:9, 2), or a sash filled with punctures (Fig. 18:7). There were also bumps, sometimes integrated with a set of longitudinal slits (Fig. 18:8) and nail hollows (Fig. 18:3, 5, 6). A fragment of a bowl with a slightly isolated cylindrical neck (Fig. 18:1) might confirm the settlement of the area of site 4 also during phase III.

The remains of the Funnel Beaker culture settlement (FBC) uncovered at site 4 in 2005 were represented by 23 objects amongst which the following were distinguished: two ground buildings (buildings VII and IX – Fig. 2), a human burial (object 64/N – Fig. 7A), a hearth (object 175/N – Fig. 6 B) and over a dozen domestic holes.

The collection of FBC ceramic fragments acquired during the described research season includes 973 vessel fragments. It consists of, among others, fragments of bag-like vessels (Fig. 20:2, 3), egg-shaped pots (Fig. 19:2, 6, 7, 21:4), semi-spherical basins (Fig. 19:3, 4), a mug (Fig. 19:1), a big bottle with an orifice (Fig. 19:5) and bowls (Fig. 20:1). The edges of the abovementioned specimens were frequently fitted with malleable strips below which there were rows of finger hollows (Fig. 19:6, 7). In one case the strip was covered with a number of post-like stamp impressions (Fig. 20:2), less frequently the surfaces of the discussed vessels were adorned with bumps (Fig. 19:4, 20:3, 21:4) or an ornament in the form of carved vertical zigzags (Fig. 21:5). Some of the mentioned types of vessels may constitute chronological indicators of specific stages of FBC development. A big bottle with an orifice and a straight neck (Fig. 19:5) is a typical form for the Wiórek stage, while the bowl with a recess at the belly at half of its height (Fig. 20:1), and the specimen ornamented with vertical zigzags, which confirms the Proto-Baden influences, can be dated back to the Luboń phase. Apart from the collection of ceramic fragments described above, the items which were also

connected to the FBC inventory were: a stone axe (Fig. 24:5), two hangers: one clay (Fig. 24:7) and one made of a bored-out fang of a boar (Fig. 25:7), 4 spindle-whorls (Fig. 24:11, 12), a fragment of a weaving weight (Fig. 24:4), and 3 bone awls (Fig. 25:1-3).

Among the movable items related to Globular Amphora culture, there were 85 fragments of ceramics, among others, an almost complete vessel (Fig. 21:3) with a barrel-like shape adorned with a malleable strip at the head of the neck, corrugated with finger hollows.

One of the objects (object 118/N) that has an unspecified function is a type IV cup according to J. Machnik's classification (Fig. 21:6) and two smaller pieces of Corded Ware culture vessels (Fig. 21:1, 2), represent the earliest settlement phase of the area of the discussed site in the Neolithic period.

The remains of the settlement from the early Bronze Age uncovered in 2005 at site 4 are represented by 18 objects, among which one supposed (object 207/N) and two certain (object 41/N – Fig. 5A and 343/N – Fig. 7B) human burials were distinguished, 2 animal burials (object 88/N – Fig. 8A, 257/N – Fig. 8B) and over a dozen domestic holes. The above-mentioned graves probably constitute a fragment of a burial ground uncovered in the Nowa Wieś Wrocławska area during the construction of the motorway in 1938.

During the 2005 research season, 1,278 ceramic fragments dated back to the early Bronze Age were acquired. Among these specimens there were 73 items which were connected to the Únětice culture. Its early development phases are represented by a mug (Fig. 22:4), and a jug with sharp profiles found in the grave 41/N (Fig. 22:7), adorned with a rib and three carved horizontal lines, and a section of three zigzags below the neck. Squat vessels with a sharp recess of the belly at half of their height (Fig. 22:2) or a round, placed low (Fig. 22:6), and specimens with spouts extending considerably to the outside (Fig. 22:1, 5), or adorned with a malleable strip corrugated with finger hollows (Fig. 22:3) can be dated back to the classic phase of this culture.

Furthermore, in the early Bronze Age deposits, the following were found: 3 hollow-based arrowheads made of flint (Fig. 24:1-3) found in the grave 343/N, a stone axe (Fig. 24:6), a melting pot (Fig. 24:10), and 2 bone awls (Fig. 25:3, 4).

The following were connected to the Przeworsk culture settlement: a resource hole (object 24/N – Fig. 2) and a dug-out building (object 40/N – Fig. 14).

Among the 133 fragments of ceramic from this phase of settlement of the described site, mainly the pieces of vessels dated back to the earlier pre-Roman period were registered, among others, two egg-shaped pots with faceted edges (Fig. 23:1, 3), a mug (Fig. 23:6), a bowl (Fig. 23:5), and a basin (Fig. 23:4). The surface of one piece of ceramic was adorned with round grooves (Fig. 23:2). Similarly ornamented vessels can be found in the early period of Roman influence.

During the research at Nowa Wieś Wrocławska site 7 in 2005, an area of 4,614 m² was uncovered, where 14 objects were found (Fig. 3). The following were distinguished from among them: a well with a wooden casing built as a vertical-post log construction (Fig. 11), whose time of use specified on the basis of the results of dendrochronological analysis was 746 AD., a hearth (object 5 – Fig 15), 11 domestic holes (Fig. 15, 16) and a modern horse burial (Fig. 10B). In the fills of four holes, and in the cultural strata, a total of 130 ceramic fragments was found, dating back mainly to the early Middle Ages, and a bone awl (Fig. 27:2). The pieces of vessels mentioned above were turned at the edges. Their spouts tilted to the outside represent type F according to M Parczewski (Fig. 26:1, 4, 5, 6). The surfaces of these specimens were not ornamented with the exception of a fragment of one vessel, whose edge was corrugated (Fig. 27:3).

During rescue research at Nowa Wieś Wrocławska site 8 an area of 1,200 m² was studied, and 3 objects with an unspecified function were uncovered (Fig. 2). Their fills did not yield any movable material. However, it was possible to acquire from the cultural strata deposited between them over a dozen ceramic fragments from the late Middle Ages and from the modern period.

Excavation research conducted in 2002 and 2005 at site 9 covered an area of ca. 250 m², where the presence of 6 objects was documented whose function and chronology was difficult to determine. Their fills did not yield any movable material. 40 ceramic fragments were acquired from the cultural strata near the holes mentioned above, and most of them can be dated back to the modern period. Several pieces of ceramic from this collection were connected to the settlement from the late Middle Ages.